

PIROS NARANCSONK

NOVELLÁK

**IRTA:
HEVESI JÓZSEF**

**BUDAPEST, 1911.
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA.**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-89-4 (online)
MEK-13347

TARTALOM

Nászúton.
A gyilkos múzsa.
Tűzhalál.
Ex voto.
A kigyók.
Checco házassága.
Halcyone.
Moikheia.
Xerxes kapitány.
Susy álma.
Julia háza.
A varázskönyv.

Nászúton.

Kedves, bájos kis idyll volt.

A szerző belelehelte költészetének minden ihletét, szívének minden melegségét, lelkének minden érzését.

Egy szerelmes fiatal párról szólt az az idyll, mely nászútra indult oda, hol örökösen mosolyog az ég, derült fényben ragyog a tenger s mézes heteket ünnepel a természet.

Sorrentóban pihent meg a boldog, szép, fiatal pár egy csodaszép kis villában, mely illatos narancserdőben volt elbujtatva s honnan tündéri kilátás nyílott a mélységes mély tengerre, mely ott zugott, zajgott alattuk; a bámulatosan épített Nápolyra, melynek zsviváját szárnyaira kapta a szellő s elhozta ide hozzájuk; Capri szigetére, mely zöldes színben emelkedett ki a tengerből.

De a fiatal pár nem sokat foglalkozott ezzel a paradicsommal. Magukkal voltak elfoglalva. Egymásban találták ők fel a mennyet, az üdvöt, a szépet, a boldogságot.

Pirulva kacsintott feléjük a narancs; de a kis menyecske ajkai pirosabbak voltak. Vidáman zengett feléjük a madár: de az asszonyka kaczagása zengzetesebb volt. Derülten mosolygott az égbolt, de a fiatal asszony szemének kéksége mégis csak igézőbb volt. A virágok is szégyenkezve, irigykedve néztek a viruló szép nő után, aki ott bolygott közöttük boldogan, ragyogóan, mint egy csodálatos tünemény.

- - -

És ennek a kedves, bájos idyllnek a költői leírását százszor meg százszor is elolvasta Kovács Sándor fiatal hivatalnok az ő szépséges szép menyasszonyával.

És valahányszor elolvasták, a képzelet, ez a geniális festő, ragyogó színekben rajzolta lelkük elé azt a kedves képet, mely egészen betöltötte lelküket.

Erről álmodoztak, erről ábrándoztak aztán folyvást. A saját boldogságukat is ennek a mintájára színezték ki és nem volt más vágyuk, más óhajtásuk, mint nászútra kelni és a mézes heteket olyan bájos, szép, költői idyllé varázsolni.

Már kezdtek is olaszul tanulni; apróra tanulmányozták Nápoly környékének helyrajzát; megszerezték Sorrentónak egy sikerült rézmetszetét s az erdős részen kutatgatták a „Villa Quisisaná”-t, melyben az a másik fiatal pár töltötte el az élet legszebb, legderültebb napjait.

És a menyegző ideje egyre közelgett, de... a várt előléptetés még mindig késett.

Pedig attól függött a nászút.

Kovács Sándor helyett azonban egy jobban protezsált uri ember lépett előre, ő aztán mit tehetett egyebet: megtartotta a menyegzőt és szerencsésebb napokra halasztották az annyiszor megálmodott szép nászutat...

- - -

Pedig egészen beleélték már magukat ebbe az utazásba.

Nem is beszéltek egymással, csak olaszul.

Ahány könyv, leírás, cikk, levél, tudósítás a nápolyi öbölről, Sorrentóról, Pompéjiról, Amalfiról, Castellamareről, Capriról, a Vézuvról s erről az egész gyönyörű vidékről megjelent, azt mind mohó vágygal olvasták el. Bizalmas, boldog perceiket ennek a kedves, édes ábrándnak szentelték s valóságos láz fogta el őket, ha ennek az utazásnak csak lehetőségére is gondoltak.

Minden garas, amit félretehettek, ennek az ábrándnak volt szánva. Külön kis „takaréék”-ot rendeztek be. A férj megvált a szivaroktól s ennek a váltságdíját a kis persely nyelte el; az asszony apró pipere-tárgyokról mondott le, csakhogy a persely tartalma minél gyorsabban szaporodjék.

De Istenem, Sorrento olyan messzire van! A vasutak olyan drágák! A fizetés olyan csekély! És a háztartás is egyre többbe került!

A persely tartalma bizony-bizony nagyon-nagyon lassan gyarapodott!...

- - -

Szegény embereknél, hej, lassan megy a vagyongyűjtés.

De az évek, azok gyorsan tünedeznek. Nincs, aki az idő szárnyalását meglássitsa, nincs, aki rohanásában megakadályozza. És suhogó szárnyalása amely arcot meglegyint, arra a hervadás árnya borul s gyors rohanása amerre vezet, ott le van gázolva az ifjuság virága. Kiméletlenül tipor el mindent, amit utjában ér: a virág elhullatja szirmait, a szikla elporlad, a tenger kiszárad, a föld kihül és porszemekké hull szerte a végtelen nagy mindenségben.

És mult az idő...

A mi szerelmes párunkat is megsuhintotta hervasztó szárnycsapásával... A szép fiatal asszony arczáról lesöpörte az ifjuság üde himporát, megtörte szemének villogó fényét; a férj homlokát végig karmolta érthetetlen vonásokkal s teleszórta fejét fehér hópelyhekkal.

Öregedtek.

Nem viharzott többé ereikben a vér lángoló lobogással, az izgalmak heve lassacskán lehült, a fiatalság tündére már csak messziről integetett feléjük...

De ha szívékből el is röppentek az ifjuság ábrándjai, egy vágy még egyre ott virágzott: a nászút Olaszországba.

A mézes napok rég lezajlottak már, csak az emlékezet egy-egy révedező sugara lopta vissza lelkükbe a násznapok letűnt fényét, de a nászút még mindig ott kísértett édes csábítással. Az a bájos kis idyll még mindig fogva tartotta őket feledhetetlen varázsával.

Estéenként összeültek a kis asztalhoz, mely meg volt rakva olasz úti-könyvekkel (huszonhárom év óta) és az ernyős lámpa fényénél tanulmányozgattak, tervezgettek...

Vagy pedig odaültek a zongorához és valamely dallamos olasz barcarole mellett szótték tovább az ábrándok fonálát, melyet még ifju korukban kezdtek meg.

Aztán számlálgatták a pénzt, az utiköltséget, amely a kis perselyben olyan lassan-lassan gyűlt össze...

Huszonöt év kellett hozzá, hogy előteremtsék azt az összeget, mellyel szívéük leghőbb vágyát megvalósíthatják.

Mézes hetek helyett ezüst-lakodalom...

Mikor az összeg teljesen egybegyűlt, remegő kézzel számlálgatták újra meg újra, aztán mélyen megindulva borultak egymásra és sirtak... sirtak...

Gyermekes izgatottság vett rajtok erőt az utazás gondolatára... a jegybenjárás édes boldogsága mintha újból visszaköltöznek sziveikbe... és lázas nyugtalansággal fogtak a - csomagoláshoz.

Ezüst lakodalmuk nászutjára készültek.

Mert nem lett volna erő és hatalom, mely őket ettől visszatartani képes. Látni akarták annak a bájos idyllnek a színhelyét... Sorrentót narancserdeivel... A „Quisisana”-villát... a kéklő, mosolygó tengert... Capri szigetét csodás barlangjával...

Ah, igen, mindez vissza fogja varázsolni az ő letűnt ifjúságukat is, a lezajlott szép napokat, az elröppent álmokat...

- - -

Ragyogó tavaszi nap volt, mikor utnak indultak a szép Itália felé, melyről huszonöt év óta ábrándoztak.

Istenem, milyen boldogok voltak!

Az asszony arczán mintha újból kinyíltak volna a lehullott rózsák s a férfiü homlokáról mintha egy jótékony tündérkéz letörülte volna azokat az érthetetlen vonásokat.

Milyen izgatottak voltak az egész uton! Minden állomást ismertek, minden városról tudtak valamit. Hogyne, hiszen huszonöt év óta járták már ezt az utat!

Velence volt az első állomás!...

Gondolába ültek... de ez a sötét, komor jármű komoly gondolatokra hangolta őket... Azután meg a ködös levegő... azok a régi, kopott épületek, a rozoga ablakok, piszkos ajtók, pusztuló háztetők, mintha kiábrándították volna őket egy kissé.

A Márk-tér sem tette meg a kívánt hatást. Esős idő volt. Minden csupa locs-pocs... hol van az a csodás kék ég? hol van az aranyos napsugár?... hol van Olaszország bűbája?...

Siettek tovább, délre...

Firenze szép, csinos város... de ők azt hitték, hogy itt a virágok városában térdig járnak majd a rózsákban, szegfűkben, kaméliákban...

Rómában sem találták meg, amit kerestek: a csodás kék eget, az aranyos napsugarat; minden csupa rom, rom...

Nem is volt sokáig maradásuk; mentek: tovább, tovább délre... Nápolyba, Sorrentóba.

A lazzaronik városába dobogó szívvvel érkeztek meg. Ez tehát az a város, melynek szépséges képe, mint délibáb tündérpalotája ingerkedett velük...

A piszok azonban itt is igen kellemetlenül hatott reájok... Ők olyan tisztának, olyan ragyogónak, olyan mocsoktalannak, olyan fényesnek képzelték ezt a várost... az ígéret, az ígézet földjét...

Fekvése ugyan elragadó szép, impozáns, fenséges, de hol van a csodás kék ég? hol van az aranyos napsugár?... hol van Olaszország bűbája...

- - -

De hát hiszen még hátra van Sorrento... az álmodott idyll... annak a sokszor olvasott történetkének a színhelye.

A tengerre szálltak...

De a tenger tükre nem volt olyan fényes, olyan sima, olyan ragyogó, mint ahogy ők képzelték, a napsugár is mintha bágyadtabb lett volna, különösen mikor hullámaira kapta a hajót a nagy végtelen tenger és tánczoltatni kezdte szilaj himbálással.

És a tenger olyan kiméletlen volt az ő imádói iránt... Igazán hálátlan volt... Idyllikus nyugalom helyett bizony szomorú tragédia lett a dologból... Kovács Sándor és szegény jószágos neje a szétrombolt idyllt siratták egészen megtörve...

Szerencsére már mosolygott feléjük messziről Sorrentónak erdőkoszoruzta orma takaros villáival, stilszerű nyaralóival...

- - -

Bágyadtan, törődve, betegen léptek ki a hajóból. A hálátlan tenger csuffá tette azokat az ábrándokat, melyeket hozzá fűztek. Nagy nehezen tápáskodtak fel a meredek feljárón...

És keresték a „Villa Quisisanà”-t, ahol az ő idylljük hősei hajdan laktak s melyet annak az idyllnek a szerzője olyan költői színekkel tudott lefesteni...

Akitől kérdezősködtek: az nagyot nézett és vállat vont. Nem tudott róla semmit... Egy másik uri emberrel is így jártak: sohase hallotta a „Quisisanà”-t... Ilyen villa nincs is itt... Csak Capriban van... Végre egy öreg halász világosította föl őket, hogy villa Quisisana volt ugyan hajdanában Sorrento-ban, de az már rég elpusztult, talán husz esztendeje...

Mintha a ragyogó nap tünt volna le az égről és pottyant volna bele a nagy tengerbe, oly megdöbbenően hatott a mi nászutasainkra ez a tudósítás...

Vendéglőbe szálltak s kimerülve, kifáradtan helyezkedtek el szobájukban, mely sötét volt és barátságatlan. Egészen le voltak hangolva. Azt hitték, hogy Sorrentóba érkezve, versenyt fognak danolni a madárral, futkározni fognak a bujazzöld pázsiton, nézni fogják a tengert s tépegetik majd a piros narancsokat.

De olyan bágyadtak voltak...

Lementek a kertbe és keresték a pirosuló narancsokat, de ezek még éretlenek voltak...

Nézték, nézték, hol van a csodás kék ég?... hol van az aranyos napsugár? hol van a csillogó tenger?... Hát ez mind elköltözött volna?

Az ég szürke volt, a napsugár bágyadt, a tenger hullámos...

A nászutasok fájdalmasan néztek végig egymáson... s csak akkor vették észre, hogy talán nem is a természet, hanem tulajdonképpen csak ők olyan fakók, szintelenek, kopottak, öregek...

És amint így nézték egymást, nem a napsugár fényét keresték többé, hanem eltűnt ifjuságukat.

Azután ráborultak egymásra és sirtak, zokogva, keservesen.

A gyilkos múzsa.

I.

Nagy riadalommal fogadtuk a minap Zerge Sándort, a kiváló elbeszélőt, aki most vidéken lakik és falusi magányából írja azokat a gyönyörű szép történeteket, melyek az egész országot elbájolják.

Váratlanul toppant közénk, a kávéház kerek asztalához és a feléje sugárzó szemekből kiolvashatta, hogy irigység nélkül gyönyörködünk fantáziájának bámulatos termékeiben. Kézről-kézre, kebelről-kebelre adtuk őt egymásnak s bizony jéggé hült a kávéja, mire hozzájutott, hogy felhörpintse.

El is határoztuk, hogy more patrio egy kis murit csapunk jeles íróársunk tiszteletére, kit oly ritkán látunk körünkben s kihez oly sokunkat régi emlékek s igaz baráti érzelmek fűznek.

„Magunk között” akartunk lenni vele, abban a vendéglőben és amellet az asztal mellett, ahol annyiszor kocczintottuk vele össze a barátság poharát, ahol annyi merész, színes, ragyogó terveket, ábrándokat, álmokat szőttünk a jövőről és ahol egykoron a habzó, szikrázó pezsgő mellett ifju vérünk oly gyakran föllángolt, föllendült.

Este tiz órakor együtt volt a kijelölt vendéglőben, a jól ismert asztal mellett egy kicsiny, de bizalmas társaság. Valamennyien régi jó czimborái Zerge Sándornak, kinek egyre pirosodó arcza, fényben sugárzó szemei, fejének pajkos himbálása, kezének jókedvű mozdulatai elárulták, hogy igazán jól érzi magát.

A kedélyesség, a jókedv csak úgy szikrázott, pattogott, mint ahogy ez már ilyen bohéme társaságban szokás és mikor az első pezsgős palaczk dugasza eldurrant, mintha rózsás fátyolt lebegtetek volna szemeink előtt. Valami meleg, lágy, édes, költői érzés vett erőt mindnyájunkon és abbahagyva a tarlózást a mult mezején, a költészet kertjéből kezdtünk virágokat szedni.

Nem a vig, kicsapongó ficzkók voltunk többé, hanem erőt vett rajtunk a költészet mámora. - Mintha a pezsgős palaczkokból, a zene részegítő árából a poézis röppent volna felénk.

Egyszerre vége szakadt a léha adomáknak, olcsó szójátékoknak, pajkos tréfáknak. A múzsa odaült közénk s mi éreztük lehelletének csodás illatát.

Az arcok nem a bohó jókedvnek voltak többé tükrei; az ihlet nemes komolysága ült valamennyin, de leginkább Zerge Sándor arczán, aki ránczokba szedte magas homlokát, melyre - mint sötét gondolat - hullott alá egy fekete hajfürt és merengve nézett a pezsgős pohárba. Majd hirtelen fölkapta a gyöngyöző italt és kissé gunyos hangon mondá:

- Fiuk, kocczintsunk az én gyilkosságomra!

A kocczintásra emelődött karok, mintha hirtelen megmerevültek volna, azonban csakhamar tisztában volt vele mindenki, hogy Zerge Sándornak valami tréfás ötlete támadt.

Kocczintottunk és kíváncsi mosollyal vártuk magyarázatát.

- Nem hiszitek ugy-e, hogy igazi gyilkosságról van szó? Pedig nem tréfálok. Én öltem meg hét vármegye legszebb asszonyát. Azaz, hogy talán nem is én, hanem az én Múzsám. Tollammal gyilkoltam meg Bardócz Juliát... Okulhattok ebből a históriából, kedves íróársaim. Egy igazi novella, melyet vajha sohasem irtam volna meg! De megirtam. Ti bizonyára nem olvastátok, hiszen egymás dolgait nem szokták az írók olvasni; azért hát elmondom.

Közelebb huzódtunk Zerge Sándorhoz s ő így kezdé elbeszélését:

II.

A múlt évben - mint tudjátok - három téli hónapot töltöttem Arcóban, abban a csodálatos szép déltiroli kis városkában, melyet három oldalról magas hegybástyák óvnak meg a tél zord támadása ellen, a negyedik oldalon pedig a bájos Garda-tó szállítja felé Olaszország lehelletét.

Nem annyira a magam, mint inkább a feleségem kedvéért kerestem föl ezt az enyhe déli vidéket, hova őt házi orvosunk sürgősen küldte: de én magam is szívesen mentem vele, mert bizony nekem is jobban esett a tavaszi verőfény, mint a folyton gömörödő, gomolygó, kehes köd, mely itthon a mellemre nehezedett.

Pompás napokat éltünk. Mig ti itthon a hidegtől dideregtetek, mi abban a kis paradicsomban ott sütkéreztünk a ragyogó napsugárban, könnyű öltönyben rándultunk ki a tavaszi zsendülésnek indult mezőkre, pacsirtadalt hallgattunk és ibolyákat keresgéltünk.

Novellámban sok szép ékes szóval szineztem ki ennek a vidéknek búbáját, de így szóval nem tudnám már elmondani és íróemberek előtt, mint ti, nincs is szükségem több hangulatfestésre.

Ti inkább a mesét várjátok és kíváncsiak vagytok immár Bardócz Juliára, ugy-e?

Nos hát Bardócz Juliával nőm itt ismerkedett meg a szép Tirolban. A napsugár, melyet a magas hegyek csak későn bocsátanak az arcói fősikra, reggelenként legelőször az ugynevezett olajfa-erdőt szokta aranyával leönteni és a betegek - mint aféle napimádók - ide sietnek reggelenként, hogy itt sütkérezzenek a jótékony melegben s szívják a pompás, fűszeres, illatos levegőt.

Itt találkozott nőm naponként egy magas, sápadt, feltűnően szép nővel, ki egy nevelőnő és három gyönyörű gyermek kíséretében minden áldott reggel az olajfa-erdőben szokott sétálgatni. Az ismeretség, úgy tudom, akként jött létre, hogy a gyermekeknek a labdája éppen a feleségem ölébe esett s midőn az egyik bábé nyelvbicsakló németességgel kérte vissza a labdát, nőm - mindnyájuk meglepetésére - magyarul szólott hozzájuk.

A többi aztán magától jött.

Mikor feleségem engem az érdekes szép asszonynak bemutatott, ismeretségüknek félig-meddig már bizalmas jellege volt.

A szép asszony, kinek itt semmi társasága sem volt, könnyen érthető ragaszkodással vonzódott feleségemhez, aki viszont szintén könnyen magyarázható rokonszenvet érzett a szép beteg asszony iránt.

Férje, Havas Endre, egy alföldi nagy város legkeresettebb ügyvéde, nem kísérhette le a beteg asszonyt. Egy nagy ügyet kellett előbb lebonyolítania, melyet nem bizhatott helyettesre. Az asszony betegsége pedig oly arányokat öltött, hogy az orvos ugyszólván kergette hazulról. Otthon hagyta tehát férjét és három apró csemetéjével együtt idejött gyógyulást keresni a balzsamos levegőben, tavaszi napsugárban, narancsfák, olajfák illatos árnyában.

Ismeretlen volt itt, nem volt senkije, kihez bizalommal fordulhatott volna. Kimondhatatlan örömmel volt tehát társaságunkban és érdekes, beteg vonásai mindjárt megélnékültek, ragyogtak, ha látta, hogy feléje közeledünk.

Nagy, szép fekete szemei voltak. Ezekben a szenvedély lángja lobogott. Arczának szelid báját a betegség sápadt hamva igen rokonszenvessé tette. Szántuk ezt a beteg szép asszonyt és a szájalom ikertestvére a rokonszeny.

Én, aki mindig óvtam a feleségemet új ismeretség kötésétől, most magam küldtem őt, menjen, szórakoztassa azt a beteg asszonyt, aki az ő társaságában mindenkor elfelejtette betegségének aggodalmait, egyedüllétének unalmát és vig, egészséges kaczagással árulta el, hogy jól érzi magát vele.

Aztán meg minél többet volt vele, annál jobban megismerhette ezt a nőt, fenkölt szellemét, lelkének nemes műveltségét, egyszerű jóságát és életének idilli regényét.

Mert házasságának története egy kis regény. És ezt a regényt ő maga szötte, Bardócz Julia.

Aki valaha látta sötét szemeinek villámló éjszakáját, képesnek hitte őt regények szövésére. Fájdalom, többre is képes volt. Egy tragédia hősnője lett belőle.

Bardócz Julia egyetlen leánya volt a nagy vagyonu bácskai földbirtokosnak, Bardócz Ádámnak, kinek gazdagságáról legendákat meséltek. (Ti is bizonyára sokat hallottatok erről a parasztherczegről, amint őt nevezni szokták.) Egyetlen leányát, Juliát, igazi hercegi nevelésben részesítette és hagyományos szerencséje a nevelők megválasztásában is kedvezett neki: leányának nemcsak külső műveltségéről gondoskodtak a nevelők, de fejlesztették lelkének nemes indulatait, szívének ébredő érzelmeit pedig a helyes irányba terelték. Beleoltották a szép és jó iránti érzéket és megtanították lelkesedni az emberiség ideáljaiért.

Csakis így történhetett, hogy a dúsgazdag parasztherczeg egyetlen egy leánya, egy országrész büszkesége, az egész alföldi ifjúság bálványa, neje lehetett egy egyszerű szegény ügyvédnek. A leány megszerette az ügyvédet és ledöntötte a válaszfalakat, melyeket az ő vagyonának, kincseinek garmadája torlaszoltak közéjük. Hiába volt a kevély apa minden fenyegetése, rimánkodása, könyörgése: a leány azt mondta: szeretem és az övé leszek. Ugy kellett tehát történnie.

Végre is az apa engedett.

És Bardócz Julia férjhez ment Havas Endréhez, az egyszerű ügyvédemberhez.

Szerette és az övé lett.

Ennek az országosan ismert regénynek a hősnője volt az a sápadt, beteges asszony, aki úgy vonzódott hozzánk. És nem sok idő telt bele - hisz a nők gyorsan barátkoznak - nőm és Havasné elválhatatlanok voltak.

Mindkét asszonynak szemlátomást jót tett az enyhe meleg égélj és a tavaszi napsugár odatüzte ragyogó mosolyát az ő arcukra is és kifakasztotta ott az egészség pirosuló virágait.

Mikor pár hét múlva Havas Endre megérkezett, nem tudott hova lenni a meglepetéstől. Feleségét, kitől mint sápadt, beteg asszonytól vált el otthon, mint megifjodott, viruló, egészséges szép asszonyt ölelhette itt keblére.

Arcza csak úgy sugárzott a boldogságtól s hangjának remegése, szemeinek sugárzó öröme elárulta, milyen mélyen meghatotta neje viruló színe. Látszott rajta, hogy mély, őszinte, végtelen szerelemmel csüng azon a szép asszonyon s hogy életének nincs más célja, más tartalma, mint az a bájos, viruló, kedves asszony.

Havas Endre végtelenül rokonszenves, megnyerő férfi volt. Magas szál ember, széles vállakkal, gyönyörűen alkotott fejjel. Méltó Michel Angelo vésőjére. Szabályos szép vonásai, mintha márványból lettek volna faragva. De nem volt arczában hidegség. A jóság, nemesség meglágyították e tulságosan szabályos vonásokat s arcának szelid derüje elfeledteté, hogy egy Herkulussal állunk szemben..

Ezért a férfiért Bardócz Juliska könnyen lemondhatott a legfényesebb parthiekról.

Én magam is csakhamar megszerettem őt nyilt, férfias, őszinte modoráért, alapos műveltségéért és fenszárnyaló szellemeért. Igazán öröömöt telt benne, mert minél inkább megismertem, annál erősebbé vált bennem a meggyőződés, hogy ez az ember többet ér a valóságban, mint összes eddig költött novellahőseim.

Sok, nagyon sok szép napot töltöttünk ezután együtt Arcóban. Minthogy egészsége valamennyinknek pompás volt, naponként nagyszerű kirándulásokat rendeztünk együtt és míg az asszonyok a gyermekekkel együtt vidáman csipogva, csiripelve, nevetve, kaczagva andalogtak a napsugártól csillogó országúton, mi el-elmerülve valamely érdekes témában, annyira elmaradtunk tőlük, hogy csak nagynehezen akadtunk aztán a társaságra, mely már jó messzire előre haladt.

A hazautazás sokáig eszünkbe sem jutott, oly jól éreztük magunkat itt. Pedig már hazulról is tavaszt hirdettek a szépirodalmi lapok versei és a költői kedélyü újdonászok, kik szebbnél-szebb költői képekben irták meg a tavasz tündérének bevonulását. Arcóban már nyári hőséget éreztünk.

Végre is követnünk kellett a többi vendégek példáját. Távoznunk kellett, ha csak magunkra nem akartunk maradni.

Havasékat az orvos tenger mellé küldte Nizzába, mi pedig haza jöttünk.

A válás bizony nehezünkre esett. Nemcsak megszoktuk, de meg is szerettük egymást. A két asszony összeölekezett, megcsókolta egymást és sirt mind a kettő, mint a záporosó. Mi férfiak is igen melegen szoritottuk meg egymás jobbját és mindkettőnknek fájt az elválás...

III.

Nem tudom, sikerült-e az elmondottakban eléggé tiszta képét adnom annak a gyöngéd, bizalmas, igazán benső viszonynak, mely Havas Endre és neje között fönnállott. Tudjátok, így szóval nem vagyok képes uralkodni tárgyam fölött és néha olyan részleteknél időzöm tovább, melyek megkapták ugyan lelkemet, de nem tartoznak szorosán a tárgyra s viszont elhanyagolom ezek kedvéért azokat a részleteket, melyekre mint írónak a legtöbb súlyt kellene fektetnem. Persze írásban másképp tenném. De ha elmulasztottam volna ezt a viszonyt kellőképpen kiszínezni, tegyétek azt magatok és tekintsétek az anyagot írói szempontból. Adva van tehát egy boldog házaspár. A nő szép, mint egy istennő, a férfi meg Adonis második kiadása. A nő gazdag s rajongó imádással tömjénezi az egész világot. De neki nem kell kincs, gazdagság, tömjén. Ő Adonisé akar lenni és az övé lesz. Őt évig élnek együtt, van három gyermekük, szebbek Murillo valamennyi amoretteinél. Házasságuk egét - hogy ezzel az elcsépett frázissal éljek - soha egyetlen felhőcske sem zavarja. A szerelem viruló rózsái fakadnak, amerre járnak, a boldogság édes zenéje csendül meg minden szavukban. A férfi szívet teszi annak a nőnek lábaihoz, aki érte áldozott föl rangot és fényt, a nőnek pedig nincs egyéb vágya, mint megértetni a férjjel, hogy ő csupa önzésből választotta férjét, mert szerette s hogy itt áldozatról szó sem lehet.

Megláttalak és szerettelek. Enyémnek kellett lenned!

Szóval csupa gyöngédség, rokonézés, szerelem. Két lény, kik igazán megértették egymást.

No hát mit gondoltok, mit gyur majd ki az élet, ez a csodálatos meseszöveg, ebből az adott tárgyból?

- Egy unalmas idyllt - vélekedék valamelyikünk.

- Egy polgári vigjátékot.

Zerge Sándor intett kezével.

- Ne találgassátok. Ugysem jönnétek reá. Tudjátok, mi lett ebből az idyllből? Egy véres dráma, melyben az egyik hős törrel vet véget életének, a másik életben marad ugyan, de keblében dul ezer pokol kinos fájdalma.

Az a tör pedig, mely egyiknek szívét átdöfte - az én tollam volt.

A dolog így történt:

Miután feleségem Juliától elvált, folyvást élénken leveleztek egymással. Julia levelei, miket Nizzából írt, tele voltak a Riviera illatos verőfényével, tengeri levegővel, boldogsággal, gyöngéd bizalmaskodással, a szeretet ezerféle bohó jeleivel. És a posta minden áldott nap hozott egy ilyen levelet, mely néha több ivre is terjedt s mely mindig más-más szavakban ugyanazt a boldogságot csevegte, fecsegte.

Egyszer azonban a levelek ritkulni kezdtek, sőt amelyek érkeztek is, azoknak olyan nyomasztó, sivár, kedélytelen volt a tartalmuk, hogy a feleségem egészen elrémült tőlük. Nem a Riviera csillogó színeit tükrözték többé vissza e levelek, hanem egy sötét borongó kedély ijesztő tépelődéseit. Egy sötét börtönből sem irhatott volna dermesztőbb leveleket. És ami legjobban föltűnt: hiányzott e levelekből az őszinteség tiszta hangja. Abban a szellemben voltak tartva, mint régebbi levelei, de minden soruk hazugság volt. Kendőzött volt a jókedv, mellyel néha leveleinek színt adott és hazug a boldogság, melyet föltüntetni akart. Néha-néha voltak leveleiben érthetetlen célzások, melyek arra látszottak mutatni, hogy az a csöndes, zavartalan, derült idyll, alapjában meg van bolygatva.

Ujra meg újra átolvastam e nő utolsó leveleit s meggyőződtem belőlük, hogy lelkének egyensulya meg van ingatva s hogy szívében nagy viharok kell dulia.

Egy napon ezt írta:

„Ne várjon több levelet tőlem. Nem vagyok érdemes barátságára. Sodor magával az ár. És nekem nincs többé erőm. Érzem, hogy el vagyok veszve... Felejtsen el, drága jó asszony, nem vagyok érdemes rá, hogy valaha eszébe jussak.

Julia.”

Rémülten néztünk egymásra: mi történhetett ezzel az asszonnal?

Feleségem arczczal borult a pamlagra s keservesen zokogott. Engem is vérig bántott ez a lesujtó fordulat.

„Meg kell őt mentenünk,” ez a gondolat bontakozott ki mindinkább abból a chaosból, mely lelkünkben, agyunkban kavardott.

Első gondolatunk az volt, hogy a feleségem odautazik hozzá Nizzába. De hát tehette ezt ama levél után?

Én a levelet akartam megküldeni Havasnak, de nem kellett-e föltételezni, hogy az a nő, kinek bátorsága volt a barátnő előtt mindent föltárni, a férje előtt sem titkolódzik?

Azt tudtuk, hogy Havas magára hagyta volt nejét Nizzában, mert ügyvédi irodáját nem hagyhatta továbbra. A nő tehát egyedül volt. Mi történhetett vele? S mi történhetett az én nemes barátommal? Vajjon tuléli-e majd ezt a csapást? Hol van most? Nizzában, a nő lábainál fetrengve? Vagy a sötét kétségbeesés karjai között?

Ezek a kérdések tolultak egymásután ajkainkra, de választ egyre sem tudtunk magunknak adni.

És amint így töprengtünk s törtük magunkat, hogy mitevők legyünk, egyszerre csak megnyílik az ajtó és előttünk állott Havas Endre hatalmas, kolosszális alakja. Nem volt megtörve, nem görnyedezett, mint ahogy őt magam elé képzeltem. Büszke volt és férfias.

A szeretet ösztönszerű meggondolatlanságával vettem magamat keblére:

- Kedves barátom, mi történt?

Udvariasan meghajtotta magát feleségem előtt s nem titkolva meglepetését, kérdezé:

- Hogyan, hát már tudnak róla?

- Semmit sem tudunk többet, mint amit e levél rejtelve sejtet, - szólt nőm s átnyujtá a levelet.

Havas homloka elborult, midőn az annyira ismert kézirat megpillantotta. Elolvasta és nyugodt, komoly hangon mondja:

- Elég őszinte. Szép tőle! De hát önök ebből nem értenek semmit. Ugy-e bár?

- Semmit, válaszoltunk egyszerre.

- Egyenesen Nizzából jövök s azért kerestem fel önöket, hogy mielőtt a botrány szárnyra kelne, ne másoktól s ne eltorzítva, hanem tőlem tudják meg a tiszta valóságot. Hiszen önök annyi érdeklődést, annyi barátságot mutattak irányomban, hogy tartozom ezzel önöknek.

Leült közénk a pamlagra és kerülve minden poset, melyről a legtöbb ember még a legnagyobb csapások között sem feledkezik meg, kissé szakgatott darabossággal tárta föl szívének borzasztó sebét. Szava nem remegett, de tompa volt s ércztelen. És hangjának üressége volt egyetlen árulója annak a sivár pusztaságnak, mely lelkében lakozott.

- Önök ismerik a mi történetünket. Én sohasem mertem volna szememet reá vetni. Hisz ő annyira fölöttem állott! Ő akarta, hogy az övé legyek. És volt-e valaki, aki az ő akaratának meg ne hódolt volna? Övé lettem lelkemmel, szívemmel, véremmel, életemmel. Ha fogalomnak nem képtelenség, bátran mondhatnám, hogy irigyeltem önmagam, midőn az enyém lett! Gyakran kérdeztem magamtól, mivel érdemeltem ezt a végtelen boldogságot? Nem tudtam rá válaszolni. Aztán abbahagytam a kérdezést. A legszebb, leggazdagabb, legbájosabb, legnemesebb nő az enyém volt. Az ember elvégre megszokja a szerencsét és a boldogságot is. Aztán meg csak igazolva láttam régi teoriámat a szerelemről. A nő meglát egy férfit. Ennek az embernek látása elementáris erővel hat reá. Megszereti. Ha van a nőben szenvedély, jellem, erő, úgy, ha a poklokat fölforgatja is, e férfi az övé lesz. De minthogy a természet ebben az egy férfiuban bizonyára nem merítette ki teljesen önmagát s bizonyára alkotott még tökéletesebbet is ennél, nagyon könnyen megtörténhetik, hogy ugyanez a nő akad majd egy más, egy tökéletesebb férfiura, aki még nagyobb varázssal bír fölötte. Hát joga van az első férfinak parancsolni, hogy a nő daczoljon a természet hatalmával? Vádolhatja-e a nőt, ha az nem érez erőt, hogy megküzdjön azzal az erősebb, büvösebb varázssal?...

Én nem vádolom Juliát, amiért a véletlen oly férfit hozott utjába, akinek hatalma tulszárnyalta az enyémet. Rám nézve persze ő nem létezik többé másképp, mint egy rombadőlt emlék, mint egy szárazzá hervadt virág, mint egy szép dal, melynek accordjai már elhangzottak, de melynek édes melódiája még folyton zeng a lelkemben...

A gyermekek nevelőnöje értesített egy sürgönyben, hogy jöjjenek azonnal Nizzába. Rémulve láttam a táviratot, azt hittem, hogy feleségem... hogy ő ismét beteg lett. Rögtön utaztam. A vonatnál várt a nevelőnő. A becsületes, hűséges lélek nem bírta elviselni a tudatot, hogy én meg vagyok csalva. Megcsalva legszentebb jogaimban. Megcsalva attól, akiben jobban bízam, mint az Isten angyalaiban. A saját jószántából, szívének nemes fölháborodásában sürgönyözött nekem, jöjjenek, csináljanak rendet.

És én csináltam rendet.

Fölmentem a szállóba, ahol lakott. Vendége volt, valami herczegnek mondta s egy exotikus nevet említett. Nem voltam reá kíváncsi. Azt láttam, hogy szép ember és hogy Juliával igen bizalmasan beszélgetett.

Julia - ezt becsülöm benne - nem tagadott semmit. Nem tehet róla, ennek az embernek végzetes hatása volt fölötte, nem birt dacolni a varázssal. Kért, hogy öljem meg.

Kinevettem.

- Miért öljelek meg? Mert mást szeretsz? Szeresd.

Ezzel otthagytam. És most nem létezik többé számomra...

A gyermekek persze nálam maradnak. Ezeket én fogom nevelni!

Havas Endre ezután fölugrott a pamlagról és kissé száraz gunnyal mondá:

- Eddig van! Nos, mit szólnak hozzá?

Most kérdezlek benneteket, barátaim, mit szólhattunk volna hozzá?...

IV.

És most figyeljete jól, barátaim! Bardócz Juliának és Havas Endrének csodálatos történetét, úgy mint nektek most elbeszéltem s amint az valósággal meg is történt, persze más nevekkel és más országokban szerepeltetve, megirtam egy érzelmes kis elbeszélésben. Hogy a költői igazságszolgáltatásnak is eleget tegyek, egy kis fejezetet toldottam a végére, mely körülbelül így hangzott:

Pár héttel ez események után, midőn barátom szomorú története már nem igen foglalkoztatott, belépek nőm boudoirjába és rémülve veszem észre, hogy pamlagjára hajolva, keservesen zokog.

- Az Istenért, mi történt?

Egy gyászjelentést nyújtott át. Ijedten pillantottam bele.

Fenyvessy Kornélia (ezzel a névvel helyettesítettem elbeszélésemben Bardócz Juliát) hirtelen bekövetkezett halálát jelentette.

- Ne sirasd - mondám nőmnek - a halál neki jutalom volt. Egyedül csak az menthette őt meg a szégyentől, a megvetéstől.

Sejthettem-e, hogy költői igazságszolgáltatásom olyan végzetes lesz? Tudhattam-e, hogy ítéletem szó szerint végre is fog hajtatni?

Kevéssel azután, hogy elbeszélésem megjelent, feleségem levelet kapott Bécsből.

Julia írta.

Legutolsó levele volt.

Igy hangzott:

„Kedves, drága barátnőm!

Utolsó szavaimat önhöz intézem, ki annyi szeretettel volt mindig hozzám. Olvastam férje elbeszélését. Reá ismertem benne magamra. Valóban igaza van neki: számomra nincs többé más megoldás, mint meghalni. Férjemet, azt a drága, csodálatos jó embert, egy megfoghatatlan örületes perczen elhagytam, gyalázatosan elárultam. Nem sok idő kellett hozzá, hogy észre térjek és megundorodjam önmagamtól. Megszöktem attól a másik embertől és idejöttem Bécsbe. Sokáig nem tudtam, mitevő legyek? Az életet csak azért becsültem még valamennyire, mert gyermekeimet akartam még egyszer látni. Aztán meg valami titkos sejtelem azt sugta, azzal biztatott, hátha férjem, az az aranyos, jó ember megbocsát? Az ön férjéhez akartam fordulni, hogy legyen közvetítő közöttem és férjem között. Ekkor a véletlen kezemhez játszta férjének elbeszélését. Ebből láttam csak, hogy milyen szörnyeteg, milyen alávaló vagyok én valóban. Igaza van férjének, az én történetemet immáron be kell fejezni. A halál nekem jutalom, ez megment a szégyentől, a megvetéstől...

Olyan önérzetes ember, mint Endre, soha, soha sem tudna nekem megbocsátani...

Köszönöm, köszönöm férje gyöngéd tanácsát. Tört fogok döfni abba az álnok szivbe, mely nem átallott elfordulni attól a nemes, attól a jó embertől.

Végül még egy kérésem van... Istenem, Istenem, alig vagyok képes leírni... kérem... kérem, csókolja meg helyettem gyermekeimet, a Lolót, a Bandikát, meg azt a drága kis Lenkét... és... mondja meg nekik... Istenem, nem bírok tovább!

Isten áldja meg! Imádkozzék értem!

Julia.”

Zerge Sándor elhallgatott. Majd hirtelen fölkapta poharát.

- Hát nem az én novellám gyilkolta meg Bardócz Juliát?

Tűzhalál.

A Vézuv tetején, április 5.

Kedves Ernőm!

Végzetem betelt... Nincs többé maradásom.

Ha a józan ész tartaná még nálam kezében a gyeplőt, bizonyára visszarántana ettől a lépéstől, mely egy feneketlen mélységbe vezet... csak hogy hol van már az én józan eszem?! Érzem, tudom, hogy guny és nevetség tárgya leszek. Hogy is ne? Öngyilkosnak lenni csalódott szerelem miatt! A legszentimentálisabb kereskedősegédnek sem jut ilyesmi többé eszébe...

Ki fogsz nevetni, édes Ernőm, de nem tehetek róla, ha nekem nincs erőm elviselni, hogy ő a másé legyen.

Itt vagyok a Vézuvon, a Cook-féle kis chaletben. Pár percz mulva fölvisz magával a funicularare. És aztán... aztán a mélységes feneketlen kráterből felém lobogtatja majd örökké sistergő lángját a tűzhalál.

Már innen is hallom mennydörgő szózatát, melytől a föld is megreszket.

Csak türelem, türelem, hatalmas Vézuvom, jövök mindjárt...

*

Annak a római professzornak mégis csak igaza volt, mikor ide küldött engem Portici csendes magányába. Minden úgy történt, ahogy ő előre megjósolta.

Unatkoztam ugyan, akár egy polyp az akváriumban, de itt, ebben a pormentes, narancsillatos, tiszta, enyhe tengeri levegőben neki adtam magamat a hizásnak és a köhögésem egészen elmaradt. Nappal egy hintahálót kötöttem két lapos-lombu sykomor közé és azon himbálózva, sütkéreztem az átszűrődő napsugarakban.

A könyv - szegény Leopardi volt, aki sokat bolyongott egykor ezen a vidéken - a kezemben volt ugyan, de csak ritkán pillantottam bele. A lelkem - mint kalandozó pillangó - el-elröppent messzire és kóborolt emlékeim virágain. Ott járt nála, mindig csak nála... Bösikénél, akit egy csillagsugaras estén örökre eljegyeztem magamnak. (Tanuink voltak két összeboruló hársfa és a lombok között egy érzelő fülemile.) Bösikénél, aki, amikor az ősszel betegen bucsut vettem tőle, az ajkamra tapasztotta gránátnál pirosabban égő ajkait; Bösikénél, akit ma a déli verőfényben, Pompéjiben láttam viszont, a tragikai költő házában, más karjain; Bösikénél, akit nem fogok látni többé soha, sohasem...

Nála kalandozott az én lelkem napszakán és midőn alkonyat után a hűvös levegő szobámba kergetett volt és én ablakom mellé ültem, honnan a Vézuvot láthattam tűzben égő koronájával, mely belelángolt a foszforeszkáló éjszakába, akkor is ő reá gondoltam.

Fehér oszlop huzódott az égnek a kráter tölcséréből... Az oszlopot a belső hév néha rózsaszínre festette.

Bizonyos magasságban aztán ebből az oszlopból terebélyes lombozat fejlődött, mely rózsaszínű hullámokban gomolygott, gömörödött... Időnként tüzes szikrák, égő tüztömbök stuveri tűzijátékot mutattak.

Talán a Vézuv szerelmi vallomása volt ez a csillagos éghez. És a kráterből pirosuló fényvel, libegő lángokkal indult meg az égő lávafolyam és folyt, folyt lefelé, lángba borítva a hegy ormát, derekát. Hol kékesen libegő lángocskák, hol meg mélyvörös színben égő zsarátnok. És

ez a tűz folyó volt és ömlött, huzódott lefelé... Mintha ennek a hegynek féktelen szenvedélye tüzhullámokban csapott volna ki.

És én néztem, bámultam ezt az égő csodát, a természet erejének e pazar tultengését. Néztem a késő éjszakáig és elgondoltam, hogy az én szerelmem is ilyen féktelen tüzláng, az én szenvedélyem is ilyen izzó. Perzsel, éget, hamvaszt...

És aztán önkénytelenül arra gondoltam, hogy milyen dicső halál volna egy kétségbeesett szívnek beledobni magát ebbe a Püriflegetonba, ebbe a soha ki nem apadó tűzforrásba. Az a láng, mely benn ég a szívben, hadd olvadna össze ezzel az izzó tengerrel, hadd egyesülne vele örök lángolásban!

Nos hát, ez a dicső halál nemsokára osztályrészem lesz. Nem telik bele egy óra és én ismerni fogom a Vézuv tűzforrásának titkát és lelkem lángja együtt fog lobogni ezzel az örök tüzzel...

És Bösike, mikor majd estende bámulni fogja a Hotel Royal erkélyéről a Vézuv lángoló koronáját, nem fogja észrevenni, hogy abban a tüzlángban az én lelkem is ott lángol és világít feléje...

*

Nem teszek neked szemrehányást, kedves Ernőm, hogy nem volt bátorságod megírni nekem Bösi férjhezmenetelét. Tudom, hogy kimélni akartál. De látod, mégis jobb lett volna talán, ha előkészítesz. Így nagyon hirtelenül, váratlanul sujtott a tudat, hogy őt elvesztettem. És éppen olyan hirtelenül kész volt az elhatározásom, hogy nélküle nem élek tovább. Gyógyulni jöttem ide a kéken mosolygó ég alá... Nos hát, nemsokára egészen meg leszek gyógyulva.

...Ma reggel Pompéjiben jártam. Nagy gyönyörűségem volt barangolni a napsugaras verőfényes jelenben, a multnak e valóvá varázsolt emlékei között. Borongós kedélyemnek olyan jól esett bandukolni e romok között, „ahol egykor szebb élet volt.” Járatos voltam én ebben a halottaiból föltámasztott városban, ismertem minden házát, minden freskóját, mozaikját... De legnagyobb gyönyörűségem telt abban, hogy végignéztem az ásatásokat, hogyan ássák, lapátolják ki a tizennyolczszázestendős föld- és lávarétegeket, melyekből napvilágra kerülnek az oly sok ideig eltemetett falak, butordarabok, apró holmik, miket egy hivatalnok szépen lajstromba szedett, száraz rubrikaszámmal jelölve meg azokat a kedves csecsebecsét, melyek egykor talán egy bájos pompéji hölgynek rózsaszínű nyakát, keblét ékesítették. Hányszor elnéztem azokat a megszenesedett holttesteket, melyek arczzal a föld felé fordulva, az irtózatoss szenvedések kifejezését mutatják. Szegényeknek a fájdalma most az utókor előtt látványosságzámba megy. Bezzeg engem nem bámul majd meg a tolakodó, kíváncsi tömeg s ha van részem halhatatlan, úgy az tüzláng alakjában fog tovább bolyongani csillagról-csillagra...

*

Marcus Nigidius Vaccula czimerét bámultam a pompéji fürdőben. Bronzedényen egy tehén. A fürdő termeiben jó hűvös volt. És a mult képei rajzoltak lelkem előtt. E fürdőszobák meg-elevenedtek azokkal az alakokkal, melyeket Bulwer olyan érdekesen ír le és bizony szinte éreztem azokat a finom parfümököt, melyekkel a fürdőzők testét bedörzsölték.

Amint azonban az utcára nyíló ablakon kitekintek, egyszerre elállott a szívem dobogása, vérem lüktetése.

A tragikai költő házának portikusában egy nőt pillantottam meg. Magas volt és karcsu. A haja aranyban csillogó. A járása himbáló. A vállára tartott piros napernyőtől arcát nem láthattam. De ez a termet... ez a járás... ez a haj... Egy férfi karjára támaszkodva nézett széjjel... Az a férfi, istenem, milyen ismerős... igen, igen, ez Noszlopy Jenő és ez a nő... Odarohantam az ablakhoz, hogy jobban láthassam. Most megmozdul. Leveszi a napernyőt... Ő az... ő az... Bösi!

Szinte elgázoltam néhány angol miszt, mikor eszeveszett meggondolatlansággal kirohantam a thermákból.

Mit is akarhattam én már tőle?

Az atriumban voltak, mikor én eléjük termettem.

- Bösike! kiáltám, te itt?!

Megfordult. És amint megpillantott, megrendült, mintha a halál angyala állott volna előtte. Az arcza ólomszínben játszott. Kinos küzdelme volt a nyelvével, mely megtagadni látszott a szolgálatot.

Nagynehezen hebegett néhány érthetetlen szót:

- A... fér... jem!...

Véresre haraptam az ajkamat.

- A férjed... vagy úgy?...

És elrohantam...

*

Dél volt. Szórta ragyogó fénysugarait a nap. Csak az én lelkemben volt sötét éjszaka. Rohantam előre, előre azokon a keskeny utcákon, melyeken kétségbeesettebb ember még akkor sem járt, midőn itt a végítélet tartotta orgiáit. Nem láttam többé a gladiátorok kaszárnyáját, Jupiter templomát, Marcus Lucretius házát, a Vettiusok palotáját... Csak mentem, mentem.

Mit nekem ezek a romok itt, mikor az én lelkemben egyszerre romba dőlt minden. Ugy bántott a kék ég, a fényben ragyogó levegő, a sima tenger, mely nyugodt volt és nem érezte az én szivemben duló vihart.

És amint elhaladtam Diomedes házánál, kimerülve állottam meg egy pillanatra. Fel akartam ocsudni a kábító csapás alól, mely összezuzott. Rendbe akartam szedni az eszemet, hogy tudjam, mi történt velem?...

Mi történt? Csekélység! Összeomlott életemnek minden tartalma. Bösike a másé.

Mi keresnivalóm van nekem többé a világon?! Ó, bárha ez is összeomlana és elpusztulna minden, minden... miként egykor régen, mikor itt istenítéletet tartott az a méltóságteljes, égbenyuló, tűzethányó hegy.

Fölemeltem tekintetemet a Vézuv felé... Sötétbarna ormát még a napsugár sem tudta be-aranyozni.

Ormáról a ragyogó kék ég felé fehér tűzoszlop huzódott lassu, nyugodt méltósággal és fehér fátyolként terült el a hegy fölött. Mintha csak egy lenge báránnyfelhő lett volna. Semmi sem árulta el, hogy ennek a lenge, fehér felhőfoszlánynak irtózatoss, vad és rejtelmes cyclopsi műhely a tüzes forrása.

És ekkor hirtelen megvillant agyamban, amit már annyiszor elgondoltam, kirajzoltam magam előtt magányos, csöndes éjszakákon: a Vézuv kráterébe temetni ezt a bánattal, szenvedéssel, csalódással telt, nyomoruságos életet.

Most már tudtam, mi történt velem. Most már tudtam, mit kell cselekednem... A fehér báránnyfelhő ott fönn a tűzhányó felett szeszélyes alakká gömörödött. Mintha fehér szellem lett volna... És mintha hívna, intene, csalogatna föl magához...

Jövök, te rettenetes Vézuv, jövök, jövök...

*

Előbb gyalog indultam neki... A hosszú fehér országut, mely úgy csillogott a napsugárban, Torre Annunziatán vezetett végig... Az emberek hétköznapi foglalkozásaikat künn végezték az utcán... Beszélgettek, nevetgéltek, sűrögtek, serénykedtek. Mindenkit elfoglalt a maga ügye, baja, az életért való küzdelem. A tenger felől dal hangzott föl, valamelyik halászegény érzeltet bárkájában.

Egy ablakból női kaczagás ezüst csendülése...

Az utca mentén megrakott corricolok hatalmas nagy kerekei nyöszörögtek s a pirosbojtos öszvéreken apró kis csengők csörögtek élesen, egyhanguan...

A kertekből mosolyogva kandikáltak elő a piruló narancsok s apró süvölvények ficzkándoztak a görnyedő fák alatt.

Ime, ez az élet...

Milyen szép annak, akinek nincs megölve a lelke...

És nekem nincs már benne más gyönyörüségem, mint az, hogy nemsokára itt hagyhatom...

Torre del Grecoban a Santa Teresa szálloda előtt kocsit fogadtam... Nagyon lassan megy ez így gyalogszerrel...

És az én utam sietős... És az a fehér felhőszellem ott fönnyen úgy hívogat, csalogat.

A kocsisom, egy szép, barna olasz legény, vígan pattogtatta ostorát a két hegymászáshoz szokott öszvér felett, melyek gyors ügetéssel kapaszkodtak fölfelé a szűk, meredek utcákon.

Apró gyerekek, valóságos bambinók, minőket csak Murillo tudott festeni, piszkosan, szurtoosan, félig meztelenül szaladgáltak a kocsim után és remekszépen formált kezüket kéregetésre tartották felém. Egész rajjá verődtek össze és lihegve, pihegve versenyeztek a kocsimmal. Ugy el tudtam őket nézni, ezeket a kis gonoszokat, akiknek a szeme tele volt ártatlansággal.

Teli marékkal szórtam közéjük a pénzt, melyet ők dulakodva, hemperegve szedegettek föl...

Ne legyen csalódásuk az én részemről, ki tudja, milyen csalódásokat tartogat számukra az élet?...

És amint haladtunk mind feljebb, feljebb, a vidék is kitért csábító szépségeit. Parthenope bájos, szép öble...

Távolról lilaszínű körvonalaival a San-Angelo-hegy, a napsugárban csillogó Nápoly, amphitheatrális fekvésével... A tengerbe varázsolt sziget ott: Capri. És balra a tavasz ifjúságában bujálkodó Sorrento zöld lombjaival, nevető kis házaival...

És a tenger... az a csodásan szép tenger, melyben kéjelegve kaczerkodik a mesésen kék égbolt...

Istenem, istenem, milyen szép ez a világ, csaknem oly szép, mint ő... mint az a leány, akinek hűtlensége engem most a halálba kerget.

Hányszor álmodoztam róla, hogy egykor vele fogok itt barangolni a narancsfák, anemonék, fügefák között, vele fogom csodálni Istennek valóra varázsolt álmát, itt és ebben a buja szépségben fog ittasulni két egymásért dobogó szív szerelme...

És itt kellett őt, viszontlátnom, itt és másnak a karján!...

*

Szinte jól esett a Vézuv gigási méreteire vetnem a tekintetemet s látni ott fönnyen azokat a sivár, kietlen, holt lávamezőket, a természet e szomorú temetőjét. Ez volt valamikor az a hely, hol l'erba più verde e l'aria più serena: zöldebb volt a fű és enyhébb a szellő.

Most mérhetetlen messzeségben kolosszális temetője egy tropikus kulturának... Ha belepillantanék a lelkembe, ott is ezt a szomorú, kietlen, kétségbeejtő képet láthatnám... Orvul támadta meg a lelkemben viruló tavaszt a sötét végzet s eltemette gyilkos lágája alá minden reményemet.

Nincs mit keresnem többé.

És mégis úgy érzem, hogy megdöbben ez a végtelen sivatagja a sivárságnak; ezek a rozsdaszínű hegyoldalok, melyek helyenként füstölnek és hamvadó tüzet mutatnak... És ott fenn sehol semmi élet, semmi virág... csak sötét fekete madarak keringenek a fejem fölött...

Moriturum salutant.

És én itt fogok meghalni és sirom lesz az a nagy tűzkatlan ott fenn, mely forr, forr évezredek óta... De sirom felett nem fog nyilni virág...

- Fiori, fiori! - hangzik mellettem. Szép fekete szemü kis olasz leányka kínálgatja felém kékszemü ibolyáit... Ugy fut a kocsim mellett... a szemei csillognak, piros kendője a nyakára csuszott, kis karjai olyan plasztikusan gömbölyűek s mezitelen lábait olyan ügyesen szedgeti...

- Fiori, signore, fiori!

Odadobok neki néhány soldot (minek is már nekem a soldo?) és visszaadom a virágait (minek is már nekem a virág?)

Hanem attól a néma narancsárustól, aki egy villa kertjéből ugrott elő és összecücsörödött ajkaival dicsérgette narancsai édességét, vettem néhány piros gyümölcsöt... Olyan jól esett üdítő nedvük...

Kocsim pedig egyre kanyarodott fölfelé... A szép narancsligetek el-elmaradoztak, a bokrok mind gyéribben mutatkoztak s lassacskán bele jutottunk a láva birodalmába.

Rideg temetői hangulat mindenfelé.

Hullámosan tornyosuló látatömegek, melyek az egész földet elborítják ijesztő, fantasztikus alakzatokkal. Egy kövémeredt vihar képe az egész. Mintha egy hullámozó tűztenger hirtelen megkövesednék. És ezekben a fantasztikus formátlanságokban rémes képeket lát a képzelet. Itt egy haldoklóan vonagló titáni test, melynek köidomaiban zokog a fájdalom. Ott egy különös alkotású fenevad, minőkkel beteg képzeletü rajongók népesítették be a tulvilágot. Talán ilyen lehet a Leviáthán, amely farkának egy csapásával vihart kelt a tengerekben. Az a csoport ott titánok összegomolyodott harcza... Mintha egész falkája a vad harcosoknak keveredett volna össze s egyik a másikat legyűrve, irtóztató küzdelemmel vivja a halál tusáját... Itt egy gigási láb, ott egy óriás karja, amott egy rengeteg üstök, melybe kolosszális marok kapaszkodik... És a kezek, karok, lábak, fejek, testderekak, mind összegömörödve... Micsoda küzdelem!...

És amint odébb haladunk, a láva fantasztikus erdőket ábrázol, kidőlt faóriásokkal, megkövesült patakkal, mely kövé fagyott kerek hullámokat mutat, mint mikor a vízbe valamit beledobunk...

Méltó bevezetése ez a vidék annak a pokolnak, mely ott fenn okádja a tüzet.

*

- Ez ott fenn a csillagvizsgáló - magyarázgatta kocsisom és ostorával egy csinos kis épület felé mutatott a hegyoldalon. - Sem ezt, - folytatta tovább - sem Cook funikuláróját láva még nem érte. Az observatoriumnak olyan kedvező a fekvése, hogy a láva ömlése mindig elkerüli, a vasutat pedig Cook hagyományos szerencséje óvja meg.

- Gyakran járt már a Vézuvon? - kérdezém.

- Hetenként két-háromszor megfordulok. Hiszen én is a Cook embere vagyok és hordom ide föl azt a sok-sok embert, aki kíváncsi a halál torkára.

- És történt itt már szerencsétlenség? Esett be valaki a kráterbe?

- Nem esett, hanem ugrott. Talán olvasta is a signor a mr. Stonebody esetét, azét az angol misterét, aki szerelmes volt egy ladybe, de szerelme nem talált viszonzásra. Kapta magát mr. Stonebody, feljött ide a Vézuvra és beleugrott annak tüzes gyomrába. Én hoztam fel a kocsimon, én Gabriele Pero, akinek a neve akkor minden ujságban is benne volt. Nem emlékszik reá, signore? Gabriele Pero?

Ráhagytam, hogy ismerem az esetet és emlékszem a nevére is.

- Nagyon szomorú ur volt, az egész uton hallgatott és mikor egyszer innen a bakról visszafordultam, észrevettem, hogy könnyeket törül ki a szeméből. Mindjárt gondoltam, hogy nagy bánata van. Akkortáiban még nem voltak külön vezetők a kráterig. Én kísértem tehát egész a nyílásig. Mikor már oda értünk a széléig, egy levelet vett ki a zsebéből és így szólt: „Gabriele, minthogy én itt fönn akarok még maradni s ön előbb megy a városba, kérem dobja be ezt a levelet a postaszekrénybe...” És egy levelet adott át és igen gazdag borraivalót. A hangja, a magaviselete azonban olyan különös, olyan szomorú volt, hogy rossz sejtelveim támadtak. Nem akartam egyedül ott hagyni, de ő visszaküldött. Elindultam, de a legelső fordulónál megálltam és lestem. Mr. Stonebody egy darabig nézte a mélységes mélységet. Aztán föl s alá kezdett járkálni, de tekintete folyvást a tüzhányó mélységére volt irányítva, mintha keresne ott lenn valamit. Végre megállott egészen közvetlenül a kráter szélén... Nem nézhettem tovább. Visszafutottam és rákiáltottam: „Lépjén vissza!” Késő volt. Leugrott a halál tüzes torkába. És ezzel vége... Levelét, mely egy signorához volt címezve, átadtam a rendőrségnek. Így tudódott ki a neve és a származása. Szegény, szegény mr. Stonebody, olyan fiatal volt s olyan gazdag borraivalót adott!

*

Ime, nincs olyan Golgotha, melyen föl ne hurcolta volna már keresztjét az emberi szenvedés.

Most rajtam a sor.

Itt ülök mr. Cook kis korcsmájában. Egy pár perc még és a kis hegyi vasut fölvisz magával, hogy aztán többé vissza ne hozzon.

Még egy pillantást vetek erről a verandáról Isten csodaszép világára... Milyen szép minden és százszorososan szebbé teszi az a tudat, hogy abban a szemhatárban, mely itt előttem kitérül csillogó tengerével, zöld szigeteivel, erdeivel és fehér országútaival, városaival és hajóival, napsugarával és virágaival, hogy ebben a szemhatárban benne foglaltatik ő is, aki apró fehér kezével taszít le engem a halál mélységébe.

Messziről, messziről ide látom Nápoly lejtős palotásorait. Az ott lenn, az a kis sziget a Castello d'Ovo s az a hosszú ut, mely a tengerparton elhúzódik, a Chiaja... Most is gyorsan iramodó fogatok fekete pontjai látszanak ide... Ki tudja, talán éppen az egyikben Ő ül, Bösi és kezében tartja a férje kezét és enyeleg vele és suttog neki szerelemről, boldogságról és forró lehellelte átcsap annak a másik férfiúnak az arcához...

Nagy fájdalmat érzek a szivemben, de a harag, a gyűlölet, az átok nem talál benne tanyát. Innen a messze távolból úgy bucsuzom el tőled, te imádott csalfa asszony, mint ifjuságom legszebb álmától. Az álom tovaröppent... és az ébredés olyan kegyetlen... Isten veled, te szép szőke asszony. Szemeidet, melyekben ott ragyog Nápoly egének kéksége, soha se nedvesítse a bánat keserű könnyje: a szivedben, mely ott dobogott egykoron az enyémen, sohase hagyja

mérges fulánkját a csalódás... Az én emlékem legyen onnan kitörülve, mint egy suhanó felhő, melyet a tavaszi szellő tova kerget...

Köszönöm neked, te édes, te szép, te búbajos asszony, annak a rövid boldogságnak az illúzióját, amellyel a szívemet elkábitottad és nem gondolok arra a tőrre, mellyel az életemet meggyilkoltad.

Légy boldog te drága, te szép, te csalfa asszony!

Isten veled, Isten veled!

*

És most, kedves Ernőm, hosszúra nyult levelem végéhez értem. Kissé terjengős voltam bizonyára, de így az utolsó órában, nem csoda, ha olyan lyrikus kedély, mint az enyém, kissé érzelmős lesz s a sok mondani valóját mind nem viheti magával a sirba.

Lelkemnek egy forró csókja fogja megcsapni az arcodat... Ez az én utolsó Isten hozzádom.

Tudom, hogy bármerre vagy, ez a telepatikus üdvözlés föl fog találni és te meg fogod érezni... Gondolj rám szeretettel!

Most jelzik, hogy a kis hegyi vonat fölszállni készül. Sietek tehát az utolsó utra!

A levelemet befejezem, de ott fönn hozzácsatolok még egy utóiratot, a legutolsó pillanatokról. Melegen szorítom kezeidet. Isten áldjon meg.

Géza.

U. I. E sorokat már csak czeruzával írhatom. Írásom kissé kuszált lesz. De ezt ne tulajdonítsd a túlfeszített izgalomnak, hanem, hogy csak úgy kezemben tartva a papírost, írok. Nem bánt engem semmi izgatottság. Leszámoltam mindennel és könnyű szívvel költözöm át a megváltó halálba.

A kis funikuláre, mintha szárnyai volnának, emelkedik föl, föl a magasba. Hanem a Vézuv nagyon haragos arcot öltött. Hol van a napsugár? Hol van a derült ég? Sűrű ködfelhőbe jutottunk. És hideg van. A kilátás, az isteni szép vidék eltűnt. Köd, felhő, csapadék fog körül. A kocsivezető rám teríti nagy köpenyegét, hogy meg ne fázzam.

Köszönöm, kedves barátom, már nekem a hideg meg nem árthat.

De azért mégis rosszul esik ez a szomorú milieu. Látni szerettem volna mindent magam körül. Így, ez a homályos ködös, nedves környezet egészen megrémít. Megzavarja lelkem békéjét... És szinte ijesztő képeket rajzol elém a sejtelem. Messziről, fönről mennydörgésszerűen hallatszik a Vézuv haragja. A kis funikuláre fekete lávamezőkön siklik a magasba. Puha, fekete hamuréteg teríti ki gyászos fátyolát az egész vidékre,

Egy zökkenés... és lassacskán megérkeztünk. A kis gőzös megáll és kiszállok. Rögtön ott terem mellettem a hivatalos vezető, aki nélkül nem szabad a kráterig fölmászni. Fölejánl egy kis kötelet, hogy abba kapaszkodva menjek fölfelé. Nagyon nehéz itt az ut, meredek és döcögős. Minden percében elbotlanék, ha bele nem kapaszkodnám a kötélbe... Én egészen másképpen gondoltam ki magamnak az utolsó perczeket... Látni szerettem volna innen még egyszer a világot, a kék eget, a ragyogó tengert. De most már késő... Olyan sötét van. És olyan nedves, hideg. A levegő tele van piszkos köddel, mely a hamuval egyesülve rakódik le a ruhámra. Helyenként ott füstölög mellettem a láva... És folyton-folyvást hallatszik a pokol műhelyének haragos mormogása... Mégis csak rettenetes! Szinte gyávának érzem magamat... De aztán eszembe jut a tragikai költő háza, Bösike másnak a karján... „A férjem!”...És aztán megyünk előre.

A mellem hangosan liheg, a lélekzetem fogytán van. Izzasztó forróság lepi el egész testemet. Homlokom meleg verejtékét megcsapja a nedves köd... És az a rémületes, hátborzongató dőrej mind közelebb, közelebb hallatszik... Egyszerre csak... ott ni!... irtózatossá robajjal tör fel a láthatatlan mélységből ezer és ezer lángszikra, melyek között nagy kődarabok feketélnek és iszonytató csattogással puffognak szét a levegőben, hogy megsemmisülve hulljanak vissza a feneketlen mélységbe. Mintha ezer ágyut sütöttek volna el. A föld remeg alattunk... Halál-félelem fogná itt el még a gyilkost is és bevallaná bűnét a legelvetemültebb gonosztevő...

A nagy zajban alig hallom meg a vezető kiáltását, pedig ott van közvetlen mellettem...

Figyelmeztet, hogy megérkeztünk a kráter széléhez.

A végcélhoz.

Előre akarok lépni, de ő visszaránt. Nem szabad. Még csak egy lépés... És itt a halál...

Nos hát én ezt a lépést mindjárt meg fogom tenni.

Előre hajolok... Fájdalom, nem látok lenn a mélységben semmit, csak egy sűrű, sötét gomolygó ködtengert, melyben kavarnak és lázognak a föld gonosz szellemei.

Vezetőm aggódva nézi, hogy ilyen közel lépek a kráter széléhez és hogy ott irom ezt a néhány bucsusztót...

Én is lopva nézek reá, hogy mikor fog félre tekinteni, hogy aztán -

Lent megint készül valami, mert irtózatossá forrongás hallatszik... A tűz fölfelé törekszik... Most, most...

Isten veled!... Az én időm itt van!...

A vezető félre néz...

Bösikém, Isten veled...

Ex voto.

Husvét keddjén a régi hagyományok szerint vidám, zajos, kicsapongó jókedvvel ülték meg Frascatiban, a régi Tusculumban e város alapításának sok ezeresztendős évfordulóját. Rómából és a környékről egész zarándokcsapatok vándoroltak az albán hegyek lábainál fekvő kis városkába, melynek valamennyi vendéglőjében, osztériájában, fogadjában bőven folyik ilyenkor az aranyszínű frascati bor. A városháza előtt a banda municipale a legnépszerűbb nótákat játszta és mikor már délután fölhangzott a kissé csiklandós nóta:

Tutte le donne belle,
- Dron, dron, dron -
E tu sei una di quelle,
- Dron, dron, dron -

az egész tömeg hangosan kezdett énekelni és a nyílt téren táncolni, miglen tánczolva el nem jutott a tusculumi romokhoz, melyek CIRCÉNEK és ODYSSEUSNAK FIÁRÓL, TELEGONUSRÓL, meg OCTAVIUS MAMILIUSRÓL, aki TARQUINIUS SUPERBUSNAK VOLT A VEJE, aztán CICERÓRÓL és LUCULLUSRÓL tudnának sokat mesélni.

Hát egy ilyen husvét keddjén Frascatiban, a Torretta-vendéglőben egy kissé félreeső asztal mellett, mely két oszlop közé volt állítva, úgy, hogy alig lehetett hozzáférni, egy asszony ült egy pap társaságában.

Az asszony arcza sűrűn le volt fátyolozva. A vonásaira ugyan senki rá nem ismert volna. A pap is mélyen a szemére huzta selymes nemezkalapját. Meglátszott ezen a páron az igyekezet, hogy titokban akarna maradni és nem óhajtja, hogy valaki fölismerje őket.

A bort, melyet a barátságos cameriere fölsholgált, bizony meg sem érintették. Egyre a vendégeket lesték, kik a kitűnő vendéglőben sűrűn hullámoztak föl s alá.

A pap szólott elsőnek:

- Ide fognak jönni, meglátja, signora Teta, bizonyos vagyok benne. Signor Filippo meg az a hölgy. Csak arra kérem, mérsékelje majd magát és legyen türelemmel, míg kedvező alkalom mutatkozik, hogy férjét in flagranti megcsiphesse.

- Amennyire csak lehet, reverendissimo, türtőztetni fogom magamat. Noha legszivesebben rögtön felpfoznám az uramat, mihelyt azzal a donnával megpillantom.

- Azt nagyon rosszul tenné, signora Teta; ebből botrány keletkeznék. És azt már tudhatja, hogy a törvény ilyen esetben mindig a férfinak ad igazat.

- Egyébként nem bánom, az urammal, azzal a gazemberrel majd csak elbánok otthon. Ami pedig azt a jómadarat illeti...

- Azzal nem lesz jó kikezdeni. Azt mondják, hogy valami Colomba nevű modell, akivel az ön férje a Scala di Spagna közelében ismerkedett meg. Az ugyan meg nem ijed a maga árnyékától.

- No majd meglátjuk, reverendissimo. Annyi azonban bizonyos, hogy ami engem illet, én szavamnak állok. Mihelyt a férjemet visszahódítom attól a zítellától, megrendelem a tivoli új kápolna részére ígért ex votó-mat, a fogadalmi ajándékomat.

- És mi lesz az? - kérdezte égő kíváncsisággal a pap.

- Mi lenne más, mint képe az én védőszentemnek, akinek a nevét viselem.

- Santha Theresa?

- Ugy van. Maestro Domenicónál fogom megrendelni.

- Oh, az kitűnő festő. Remek műveket alkot. Ruspoli herczeg részére is csak nemrég egy... ah, de éppen itt jönnek.

Az ajtó felé mutatott, melyen éppen most lépett be egy férfi és egy nő.

Signora Teta, miként az imént társnőjét a pap megszólította, a belépő pár láttára önkénytelenül heves mozdulatot tett. Mintha föl akart volna ugorni és a mit sem sejtő belépőkre rohanni.

A pap megfogta a kezét és csitította.

- Signora Teta, hát elfelejtette?

Az asszony szeme villámokat szórt a sűrű fátyol alól ama férfi és nő felé, akire itt leskelődtek.

A szerencsétlen férj, don Filippo, aki nem is sejtette, hogy milyen nagy veszedelemben forog és hogy az ő felesége most minden mozdulatát figyelemmel kíséri, egy kis asztalkát fedezett föl, közel az ablakhoz és miután pár szót váltott azzal a hölgygel, akivel érkezett, az asztalka mellé telepedtek.

- Sangue di dina!... - szitkozódott signora Teta és kezei ökölbe szorultak.

A pap pedig egyre csendesítette.

- Csak türelem, signora Teta, csak türelem.

A római asszony izzó szenvedélye lobogott Teta lelkében. Bizony alig tudta magát türtőztetni, mikor közvetlen szomszédságból látnia kellett férjét egy szép nő társaságában, akivel gyöngéden enyelgett, tréfálgzott, évdődött és akit a legkedvesebb udvariassággal megvendégt.

Azt meg kell hagyni és signora Teta maga is elfogulatlanul elismerte, hogy nagyon szép asszony társaságában mulatott a férje.

Magas, nyulánk, junói termet, éjsötét haj, és tengerkék szem. Ha beszélt, az arcán apró kis gödröcskék támadtak, azok a veszedelmes csókgödröcskék, melyekbe beleszédül a férfi szive. Ha pedig hallgatott, olyan áhítatot ébresztő ártatlanság ült az arcán, hogy imádni lehetett volna, mint egy szentséget.

A pap látta a vihart, mely az asszony keblében dult. Fízett gyorsan és távozásra bírta.

- Jöjjön, signora, ne nézze őket. Még találkozunk ma velük több ízben.

És elvonszolta magával.

De az asszonyban forrott a méreg és alig volt képes magán uralkodni. Elmentek a régi színházba, ahol zene szólott és ahol egy ünnepi beszédben mondták el a városnak háromezeresztendő történetét. Türelmetlenül nézegette a dőzsölőket és a kurjongató táncosokat. Egyre csak az urát leste, mikor jön már utánuk? Aztán a villákat keresték fel; a régi villákat, melyekhez az Aldobrandini, a Piccolomini családok története fűződik, a villa Tuscolanát, a villa Mondragonét...

De a nő ideges volt és türelmetlen.

A pap szerette volna megnyugtatni.

- Csak ne tüzeljen, signora. Én ismerem don Filippót. Ő félnék és jámbor ember. Egy kis eltévelyedés az egész. Hiszen a férfiak annyi kísértésnek vannak kitéve... azoktól a hölgyektől...

- No hiszen, majd kiteszem én őt a kísértésnek, tudom Istenem, hogy elmegy a kedve tőle, - lihegte bosszusan Teta asszony. - C'è da ficchi fá! Mint a hogy mi rómaiak mondjuk, sok függének kell még addig megélnie, míg engem egy ilyen bestia kivet a nyeregből.

A katasztrófa aztán a Falconieri villában következett be.

Itt hozta össze a végzet a hámból kirugó don Filippót az ő bosszuért lihegő életepárjával.

Az olasz temperamentum fékevesztett szenvedélyével támadt reá az asszony. Egyszerre nagy csődület támadt körülöttük, a mulató nép kíváncsian tolt a szikrázó szemű asszony köré, akinek az ajkairól mint a forró láva ömlött a szenvedély szava.

Don Filippo meghunyászkodva motyogott közbe-közbe egy-két szót:

- Ma scusi... ma... mia cara... ma un momento... un errore... Teta mia...

Az asszony azonban kegyetlenül forrázta szegényt lángoló, égő szidalmakkal.

A nagy tódulást az ügyes Colomba arra használta föl, hogy elsurranjon valamiképpen és a jó don Filippo még sokáig prédájára maradt a felesége diadalmas haragjának.

...Annyi azonban szent igaz, hogy signora Teta teljes diadalt aratott.

Don Filippo a sárga földig megalázkodva kért bocsánatot az ő temperamentumos feleségétől. Meghunyászkodva hagyta el Frascatit, az ősi Tusculumot és a régi, római istenekre, meg a legujabb szentekre, mennyre és földre esküdözött és fogadkozott, hogy ezentul hűségesen fog koczogni a házasság szent jármában és hogy eszébe sem jut majd többet eltántorodni az ő villogó szemű Tetájától.

Signora Teta megbocsátott az urának, de figyelmeztette, hogy a hámot kissé szorosabban fogja majd ezentul tartani és jaj neki, ha még egyszer kísérletet akar tenni, hogy belőle kirugjon.

Miután ilyen módon a házasságok között a szenvedélyek lecsillapodtak és don Filippo házában újból a béke és nyugalom szelid holdvilága nyájaskodott, signora Tetának eszébe jutott az ex voto. A fogadalmi ajándék.

Fölkereste maestro Domenicót és megrendelt nála egy Santa Theresát a tivoli új kápolna részére.

Domenico mester készséggel vállalkozott a művészi megbizásra és megígérte signora Tetának, hogy gyönyörű szép Santa Theresát fog festeni, csak bizza rá a dolgot.

...És három hónappal a tusculumi eset után, mely, mint említettem volt, husvét keddjén zajlott vala le, signora Teta értesítést kapott Domenico mestertől, hogy a Santa Theresa elkészült. Együttal megkérte arra is, hogy signora Teta majd csak Tivoliban tekintse meg a képet, az új kápolnában, ahol ő maga fogja majd elhelyezni. Ott sokkal jobban fog hatni, mint a műteremben.

Egy vasárnap délelőtt aztán kirándultak Tivoliba: signora Teta, don Filippo és pater Anselmo, aki Frascatiban nyomra vezette volt az asszonyt.

A kis vasútról leszállva, egyenesen az új kápolnához tartottak, hogy az ex voto-t, Domenico mester új remekét megtekintsék.

Domenico már várt reájuk a kápolna bejáratánál. Aztán mint ügyes szinpadi rendező, sok mindenféle fogással iparkodott a várakozásokat fölcsigázni. Nem találta hamarosan a kápolna kulcsát, melyet pedig a kezében tartott, aztán a nap kisütését szerette volna kivárni (mert kissé borús idő volt), de aztán végre mégis csak eljutottak az oltárképhez.

Hát igazán gyönyörű kép volt.

Művészi munka. A színek pompásan hatottak. A karmelita apácák ruhája és... és...

Szent Isten! Mi történt? Mi történt?

Signora Teta hangosan elsikoltotta magát:

- Gyalázat! Gyalázat!...

És kirohant a kápolnából.

Don Filippo zavarodottan nézte, mi kifogása lehet a feleségének a kép ellen? Egy pillantást vetett a képre.

Szörnyűség!

Santa Theresában az ő modelljére ismert. A fekete haju, kékszemű Colombára, akinek arczán most is ott mosolygott a gyönyörök két veszedelmes csókgödre...

A kigyók.

I.

A genovai előkelő társaság körében kellemes, szinte szenzációs meglepetést okoztak azok a japán hártypapirosra festett meghívók, melyek husvét délutánra garden partyra invitálták meg a gyönyörű kikötővárosnak highest life társadalmát a Palazzo di Andrea Doria mesésen szép kertjébe.

Ezeknek a meghívóknak a szenzációját pediglen az okozta, hogy az Andrea Doria palota, - ez az ősrégi tündérkastély, melyet az állam Andrea Doria hadvezérnek, a tengeri flotta diadalmas hőisének a tizenhatodik század elején azért ajánlott föl, hogy „abban békében pihenje ki küzdelmes, hősi életét”, - hogy ez a palota, mely már egy évtized óta nem fogadott társaságot, legfőleg csak érdeklődő turistákat, most ismét megnyilik az előkelő világ számára.

Meg aztán ingerelte az érdeklődést és izgatta a lelkeket az a pikáns szerelmi történet is, melyet egész Genova ismert és mely a Doria-palota jelenlegi tulajdonosához, Caesare Doriához és gyönyörű szép, fiatal feleségéhez, Margherita Balbihoz fűződött.

Genovának felső tizezerje ismerte ennek a fiatal párnak a szerelmi történetét, mely drámának indult és bájos idillben végződött.

Az egész társaság tudott róla, hogy a gyönyörű Margherita Balbi, aki olyan fejedelmi megjelenésű szépség volt, mint Kornaro Katalin, Ciprusz egykori királynője, tulajdonképpen a fiatal Carmagnola herceghez vonzódott. Heves vérenek minden lángolásával. A veronai örökemlékü szerelmeseknek vértémésztő szenvedélyével.

Ezt rebesgette annak idején az egész város.

És mégis megtörtént az a váratlan csoda, hogy Margherita nem a hercegnek lett a felesége, hanem nőül ment a herceg legjobb barátjához, Caesare Doriához.

Mondják, hogy anyagi okok döntöttek.

Mondják, hogy a szülőknek az akarata volt.

Mondják...

Ah, mennyi mindenfélét mondtak és beszéltek annak idején. A szabadjára eresztett fantázia csak úgy dőzsölhetett a pletykákban.

De mindez nem változtatott a valóságon.

Margherita beköltözött a Doria-palotába és a herceg egy időre eltűnt a városból.

Most aztán szétröpültek a városban a kis színes japánstíli meghívók és Genova előkelősége ideges kíváncsisággal várta husvét délutánját, hogy bekukkanthasson az Andrea Doria-palotába, mely olyan régóta nem fogadott már vendéget.

II.

A levegőben a tavasz langyos lelke zsongott.

Az Andrea Doria-palota kertjében bimbózott a kamélia és az azálea. A narancsfákon pedig fehér szüzi virágok simultak a piros gyümölcshez.

A cziprusok, mint a granátos katonák, mereven álltak haptákat. Talán ilyen feszesen szalutáltak valamikor a palota egykori lakójának, a hős Andrea Doriának és azóta maradtak meg ebben az állásukban.

A bársonyos zöld pázsit közé apró fehér margueriták voltak szórva és a kavicsos sétautak kaczerán mosolygó piros virágokkal voltak szegélyezve.

A garden party vendégei mind sűrűbben kezdtek gyülekezni és csakhamar kedvesen csendülő nevetés, vidáman zengő beszéd hangzott a gyönyörű kertben.

A házigazda, Caesare Doria, a bejárathoz közel fogadta a vendégeit, szépséges szép felesége pedig egy magnolia-csoport közelében, egy nagy virágzó mimóza-fa alatt csevegett vidám társaságával és nem győzte fogadni a vendégeinek kedveskedő üdvözlését.

Nagy és feszült volt az érdeklődés, sőt a pletykára éhes látogatókat egészen fölizgatta, mikor a látogatók között feltűnt Carmagnola herceg, akit a házigazda a keblére ölelt és örömtől sugárzó arccal üdvözölt.

Mindenki kíváncsi volt, milyen lesz ezek után a találkozás a herceg és Margherita között? Hát ez is megtörtént. A házigazda egyenesen a feleségéhez vezette a herceget. Margherita, mikor ujonnan érkezett vendégét megpillantotta, feléje nyújtotta a kezét és noha arcán halvány pirosság mutatkozott, éppenséggel nem volt zavarban. Sőt a legkedvesebb, legtisztább nyájassággal, szép kék szemének megható ártatlanságával mosolygott arra a férfiúra, akiről valamikor - leányos lélekkel - álmodozott, ábrándozott...

Semmi kínos zavar, semmi leplezett diplomatizálás. Mindez olyan természetes, olyan kedves volt. A kiengesztelődés derüje minden arczon.

A vendégek csakhamar elszéledtek a kertben, melyből gyönyörű kilátás nyílik a circonvallazioneig, meg a tengerig.

És felhangzott a zene, megszólaltak azok a melódiák, melyek a halhatatlan Verdi lelkében talán éppen itt fogamzottak meg, ebben a villában, melyben a Trovatore és a Traviata szerzője oly sokszor lakott.

III.

Már alkonyodni kezdett. De a vendégek igen jól érezték magukat az idillikus mulatságon. Nem távozott senki. A gazdag büffét egyre ostromolták. A zene vidáman szólott és a zöld pázsiton Duncan-szerű tánczokat rendeztek.

A kert közepén kolosszális nagy Neptun-szobor tövében (a művészet könyveiben ezt a szobrot „Gigante” néven ismerik), fikuszok között két asszonyka huzódott meg.

A szalonok, társaságok kis kigyói. Akik egy kis sarokban, egy kis szegletben huzódnak meg, vagy bokrok közé rejtőznek, hogy frissiben, melegiben megszólják a ház urait, akiknek vendégei, a társaságot, melynek egyes tagjaival csak most ölelkeztek, csókolódtak, nyájaskodtak, kellemeteskedtek.

Castellana szicíliai főurnak a felesége volt az egyik, a másik pedig Rapallo grófné. Fialatok, szépek, kedvesek. De két mérges kigyó, aki a szentelt vizet is leszedte arról, akit hegyes nyelvére vett.

- Vetted észre? - kérdezte a grófné, - Ciprusz királynője nincs sehol. Meg a herceg sincs sehol.

- Csakugyan. Nem látni őket. Hát vak ez a Caesare Doria? És még meghívja magához a felesége ideálját!

- Én még mai napig sem tudom, miért nem lett Margherita a herceg felesége!

- Az uramtól tudom. Elhitette Doriával, hogy a herceg iránt csak olyan lobbanékony, fiatalos, leánykori érzéssel viseltetett. De amikor egyszer szóba került, hogy összeházasítsák őket, a herceg is visszarettent ettől a gondolattól.

- De hiszen folyvást együtt voltak!

- Ez az! Ez az! Margherita nagyszerű diplomáciával magyarázta meg, hogy a folytonos együttlét csak baráti vonzódást szült. Szerelemről szó sem volt. Talán egy kis bohókás ábrándról, gyerekes flörtről...

- És milyen ügyesen játszotta a szerepét, mikor az imént a herceg látogatását fogadta. Milyen raffinált finomsággal színlelt előbb egy kis zavarodott meglepetést és milyen ügyes természetességgel beszélgetett aztán vele. Nagy színésznő. Most bizonyára együtt sétálnak valamerre a kert sűrűjében.

- Fogadni mernék, hogy ebben a házban nemsokára egy házasságtörő nőt fogunk látni.

- Ön megnyerné a fogadását, madame Castellana, - szólt most váratlanul egy férfihang.

A két asszony összerezzent.

Az alkony ezüstösen rezgő félhomályában a ház urát, Caesare Doriát pillantották meg.

Végtelenül kínos zavar vett rajtuk erőt. Meghallotta-e ez vajjon, hogy itt ugyancsak szapulták a feleségét?

Valamit akartak hebegni.

A ház ura azonban igen kedvesen mosolygott rájuk.

- Tudom, hogy *Moretto* híres képéről beszéltek az imént, a *Házasságtörő nő*-ről, ugy-e? Sokan azt hiszik, hogy ez a palazzo reale-ban van. Önnek van igaza, asszonyom. Az a kép a mi palotánk örökbecsű műkincse. Ha úgy tetszik, megmutatom önöknek igen szívesen.

A két nő megkönnyebbülten lélekzett föl.

Castellana asszony rögtön föltalálta magát.

- Látod, hogy nekem volt igazam, a *Házasságtörő nő* csakugyan a Doria-palota kincsei között van.

A grófné csak a vállát vonogatta.

- Jöjjenek hölgyeim, érdemes arra, hogy megtekintsék. Ez a mi büszkeségünk. Benn van a feleségem hálósobájában.

- De... de... de... - ellenkezett a grófné, aki sehogy sem tudott kieviczkelődni kínos helyzetéből és aki nagyon szeretett volna megszabadulni a ház urától, - én azt hiszem, kár volna most... a vendégek... Önnek talán...

Caesare Doria azonban nem hagyta annyiban a dolgot. Látszólagos *douce violence* volt, édes erőszak, amivel a két asszonyt karonfogta és szinte erőnek erejével magával vonszolta.

Leczkét akart adni a két kigyónak.

IV.

Egész hosszú során a szebbnél-szebb termeknek vezette, huzta, czipelte végig a két asszonyt, akik érezték a férfi elszánt föllépéséből, hogy most egy kicsikét majd rájuk jár a rud.

- Ecco, itt vagyunk, - szólt végre Caesare Doria egy kis ajtócska előtt.

Kopogott.

Belülről női hang válaszolt:

- Szabad!

A ház ura fölnyitotta az ajtót és szinte betolta a két remegő asszonyt:

- Tessék, hölgyeim, itt van a Házasságtörő nő.

Gyönyörű szép látvány tárult a belépők felé: a ház fejedelmi szépségű asszonyát látták egy magas emelvényen ülve. Egy trónszerű nagy karosszékből. A ruhája ki volt kapcsolva és gyönyörűen formált, vakítóan fehér keble szinte sugárzóan ragyogott a villámosan világított szobában.

Balbi Margherita, Caesare Doria felesége a kis gyermekét szoptatta.

Ezt a bukolikus látványt pedig irigykedve nézte a falról Moretto híres házasságtörő asszonya.

Checco házassága.

Februári havas eső muzsikál az ablakomon. Mondhatom, nagyon pogány egy zene. Kip-kop, kip-kop. Hogy az embernek még a lelke is vaczog tőle. A lelke, melyet cseleget-csalogat napsugaras vágyakozás messze délre, a narancsok országába, a dal hazájába, szép, fekete szemű asszonyok csókos paradicsomába.

Brr, milyen velőt fagyasztó ez a nedves hidegség! És... és milyen gyönyörű szép álom ott lenn a valóság, az élet.

Ha én most ott lehetnék!

* * *

Ha én most ott lehetnék, Lalla néni osztériájában. Lenn, lenn, messze délen, Szirakuzában. Szirakuzának szélső határán, a Parucca forrásánál, melynek vize a szicíliai hegyekből fakad és a tenger alatt jut el a városba.

Thüh, ha én most ott lehetnék! Tudom istenem, nagy öröme volna velem Lalla néninek, meg az urának is, a még mindig peczkesen járó Checonak, aki egész nap a konkurensénél, a szomszéd osztériájában hárijánoskodik és szerelmes történeteket hazudik a saját ifjukorából. Olyan történeteket, melyek sohasem estek meg. Csak az ő délvidéki fantáziájában formálódtak ki. Hazug sejtésekből hazug valóságok. Jobban mondva, valóságos hazugságok.

De meg kell hagyni az öreg Checco mesternek, hogy igazán mestermódon hazudik. Gyönyörűség őt hallgatni. Az ember szinte látja a homlokán kidagadó ereken, hogy szülemlik meg a homlokcsont tulsó felén a legszínesebb hazugság. De azt meg kell hagyni, hogy amit hazudik, az színes, kedves. Öröm hallgatni.

Nekem nagyon szeret az öreg briganti mesélni. Mert látja, hogy milyen szeretettel csüngök az ő fantáziájának kacskaringós tévelygésein. Én igazán nagyon élvezem, mikor olyan gyönyörűen folyik ajkairól a hazug szó, akár a Parucca vize, mely ott csobog el az osztéria előtt.

Hát mondom, miért ne hallgatnám meg élvezettel, mikor olyan pompásan szövi a legkalandosabb mesék színes szárait?!

* * *

Hej, ha én most ott lehetnék a Lalla néni, meg a Checco apó osztériájában! És szivhatnám magamba a narancsok illatát és ernyőt csinálhatnék a kezemből a homlokomra, hogy megóvjam szemeimet a melegen tűző napsugártól, melyet szikrázva ver vissza a tenger csillogó tükre.

És künn ülhetnék a vadszőlővel befuttatott lugasban, mely kinéz a fehér országutra és hallgathatnám csilingelését az öszvérek kakasharangjainak, amint a nagykereki talyigát négyen egymás elé fogva, a meredek uton fölhuzzák.

És egy karsu, fonatos üveg apuliai mellett elkoczingtatnánk Checco apóval, aki, isten tudja, hányadszor magasztalná előttem a bor csodatevő erejét és poharát a nap sugarában csillogtatva, erősítené a régi olasz közmondást, amit már vagy huszszor hallottam tőle, hogy aszondja: „é meglio di puzzar di vino, che d’aquasanta.” Már csak inkább a bor szagát érezzék meg rajtam, mint a szentelt vizét.

* * *

Hej, Checco apó, Checco apó, ha én most kelmeddel ott koczczinthatnék vértforrasztó, lelket zsendítő tavaszi melegben az osztériája előtt és elmondhatná nekem - ki tudja, hányadszor? - azt a megható, szép hazugságot - scusi mille volte! - hogy is mondhattam hazugságot, mikor a maga szerelmének története csöppentett, harmatos igazság! Ha elmondhatná nekem most, mikor itt hallgatom a fűtött szobában a februári havas eső muzsikaszavát, melyet az ablakomon dobol el, ha elmondhatná nekem most azt a megható történetét, hogy miként lett a maga hűséges hitvestársa a Lalla néni, akinek a becsületes neve Adelaida volt.

Ha ezt maga nekem most elmondaná!

Ugy mint akkor, mikor mi először találkoztunk. Tudja a valle pompeji madonna, hogy mikor is volt ez. Annyi bizonyos, hogy akkor jóval fiatalabbak voltunk. Maga is, én is, meg a Lalla is, aki akkor még Adelaida volt. És nagyon szép volt. Pe crisse, olyan szép volt, hogy fekete szemének tüzes villogásától inkább mámoros lettem, mint három foglietta frascatitól, a leg-tüzesebbtől!...

* * *

Hej, de szívesen elhallgatnám magát, kis öreg Checco most is, ugy mint akkor.

Lalla néni oda ülne mellénk, ugy, mint akkor.

És maga a karjával átfonná az ő karcsu derekát, ugy mint akkor és elmondaná a maguk szép, szívhez szólóan megkapó, könyvet fakasztó történetét. A szerelmük történetét. Diadalmaskodó szerelmük bűbájosan kedves emlékeit.

Még most is emlékezem reá, milyen nagyon meghatott, mikor először hallottam.

És milyen nagyon meghatott, mikor többször is hallottam. Talán tizszer is, talán huszszor is. Hiszen én minden esztendőben megfordulok itt a csodás romok mellett és a Parucca csobogó hullámai mellett, a narancsok, a citromok, a myrtusok, a tüzes dalok és tüzes asszonyok földjén. Itt a maga kis osztériájában.

És maga minden esztendőben elmondja nekem életének gyönyörű regényét, mely minden esztendőben szebb lesz és meghatóbb. Mint ahogy gyarapodik, öregbedik évről-évre tüzes lángja a montelupoi bornak, meg a montefiasconi etrur nedűnek.

* * *

Ha én most ott lehetnék a maga kis osztériájában, tudom, hogy megint így mondaná el nekem a bájos idillt:

- Éppen a kecskéimet tereltem a kut felé, mikor a messze távolból egy asszonyszemély közeledését pillantottam meg. Nagy, siető lépésekkel közeledett felém a tenger partjának mentén. Fején piros kendőt viselt, mely csak úgy lángolt az átlátszó kék levegőben.

A járásáról ismertem reá. Az imbolygó, ringó, libegő járásáról.

Lalla volt.

Az én imádott Lallám.

Az én szívemnek a menyasszonya. A madonnája.

Valami fájdalmas sejdítés szállt meg. Bajnak kellett történni, hogy az én királyném kiszökött a faluból és engem fölkeres.

Lélekszakadva futottam eléje.

A szirén-barlang előtt találkoztunk.

- Lalla, Lalla, - kiáltottam eléje, - mi történt?

A keblemre borult az a hűséges teremtés. De keserves zokogását nem tudtam megérteni.

- Mi baj? Mi lelt?... Én gyönyörű madonnám? Megfürdetem bordái között késemet annak, a ki téged bántani merészkedett.

Hát aztán kitudódott lassacskán a valóság.

Lalla csukló zokogással mondta el.

A szülei tudni sem akarnak most már rólam, a szegény kecskepásztorról, amióta az öreg Muccio, akinek háza van, meg kecskéi vannak, meg juhái is vannak, meg szőlői is vannak és uzsorakövetelései is vannak, - mióta ez a vén teppa-virág kijelentette a szülők előtt, hogy ő feleségül óhajtja Lallát, az én Lallámat.

A szülők száz kézzel is odaadnák, ha száz kezük volna. Odaadnák ehhez a gazdag, vén ki-aszott tüzhányóhoz... És... és... itt nincs semmi segítség.

Lalla azért szökött ki hozzám, hogy ezt velem közölje és hogy rávegyen engem arra, hogy közösen keressük az utolsó megoldást a tenger mélységes hullámai között.

Én önkénytelenül a tőrömet szorongattam.

Majd megtanítom én azt az öreg uzsorást. Tudom istenem, elmegy majd a kedve attól, hogy az én Lallámra vessen szemet.

De Lalla égre-földre esküdött, hogy ezzel nem érnék semmi célra. Ha megölöm is az öreg Mucciót, az enyém ő nem lehetne. Mert hiszen elcsuknának, talán még föl is akasztanának. És mi lenne akkor ő belőle?

És a szegény leány sirt és zokogott.

Ugy, hogy engem is egészen megpuhított.

- Hát jól van, - mondok neki, - itt csakugyan nincs más mód, mint az, hogy ha már az életben nem lehetünk egymáséi, a halálban egyesüljünk. Beleugrunk a tengerbe.

- Bele ám, a majd megmondom micsodába, ti kis szamarak!

Ezt egy ismeretlen hang rivallta ránk a hátunk mögött.

Megijedve néztünk körül.

A szirén-barlangból, mely előtt ültünk, egy férfi lépett ki. Egy gyönyörű, szép, daliás férfi. Az lepett meg bennünket a feddő szavaival.

- Még az kellene, - folytatta mosolyogva, - hogy egy ilyen szép pár cseléd a tengerbe ugorják egy vén uzsorás miatt.

Lalla megdöbbenve nézett az idegenre.

Én bizalommal tekintettem feléje.

Megismertem első pillantásra.

Marchianne volt. A híres briganti-vezér, akitől az egész vidék rettegett.

Nekem nagyon jó emberem volt. Sokszor küldtem neki proraturát, bivalysajtot, meg kenyeret, ha hozzám izent, hogy kifogyott az éléstára.

- Már ilyen szamárságot ne tégy, Checco pajtás, hogy ilyen szép leánnyal a tengerbe fullaszd magad, mikor olyan szépen élhettek együtt, boldogan.

- De mikor -

- Csitt, - förmedt reám parancsoló hangon, - most én beszélek. És Marchianne mindig tudja, hogy mit beszél.

Odafordult Lallához és így szólt hozzá:

- Ismerlek kis leányom, te Adelaida vagy, akit mindenki Lallának szólít. Jó kis leány vagy. Látom, szereted ezt a szerencsés ficzkót; aki nekem is jó barátom. Esküszöm, hogy boldogok lesztek egymással, ha igazán szeretitek egymást. Marchianne nem marad adósa senkinek se bivalysajttal, se puskagolyóval. Eridj szépen haza, kis leányom. Nyugodt lehetsz. Ez a ficzkó, ez a szerencsés ficzkó a te férjed lesz. A Madonna úgy segítsen engem, a valle pompeji madonna.

Lallát egy darabig elkísértem.

Mikor aztán visszatértem, a rettegett briganti már nem volt sehol.

Nagyon nyugtalan voltam és egész éjjel szemet sem hunytam. Vajjon mit fog Marchianne tenni? Mert bizonyos voltam benne, hogy ő a szavának ura lesz és az ígétét beváltja.

Másnap déltájban, mikor megint a folyóhoz tereltem kecskéimet, észrevettem messziről Lalla közeledését.

Futottam eléje eszeveszetten.

Az arcza csak úgy ragyogott a boldogságtól.

- Mi történt? Mi történt? - kiáltottam feléje már messziről.

A leány lihegve beszélt:

- Csuda történt, Checcóm, csuda történt. Ma reggel az öreg Muccio fölkereste az édesapámat és tudtára adta, hogy ő csak tréfából kérte meg tőle a kezemet. Neki eszeágában sem volt, hogy engem feleségül vegyen. Ő tudja, hogy én Checcót szeretem. És ő azt akarja, hogy én Checcóé legyek. És mivel, hogy tudja azt is, hogy Checco szegény ficzkó, hát ő ötszáz lirát küldött apámnak, hogy ő engem neked adhasson.

Az apám nem tudott hova lenni az ámulattól. Azonban kijelentette, hogy ő nem kapott semmi-féle ötszáz lirát.

- Majd megkapja, - szólt az öreg Muccio és sietve eltávozott.

Alig maradtunk magunkra pár perczig, egyszerre csak beállit hozzánk a tegnapi idegen.

Az apám is megismerte és egy kissé meghökkent.

Az idegen barátságosan mosolygott rá:

- Látom, megismertél. Marchianne vagyok. A rettegett briganti. Ne félj, nem lesz semmi bán-tódásod. Ellenkezőleg. Azért jöttem, hogy a leányod boldogságát biztosítsam. Ő Checcot szereti. Checco már sokszor kiségitett engem a bajból és én hálás vagyok iránta. Checco nagyon derék, jóra való ember. És nem szegény ficzkó többé. Az öreg Muccio ime itt küld általam neked ötszáz lirát a Checco és Lalla számára. Én kértem reá - (nevetve mutatott a pisztolyára) - és ő szívesen teljesítette kérésemet. Most aztán boldogok lehetnek a fiatalok. Követelem tőled az apai áldást.

Az apám ennek a követelésnek nem tudott ellentállni (milyen varázsereje van Marchianne pisztolyainak!) és készséggel megadta apai áldását.

* * *

Hej, Checco barátom, Checco barátom, milyen szépen elmondanád te nekem ezt a gyönyörű szerelmes históriát, ha én most ott ülhetnék melletted a napsugaras lugasban a te osztériád előtt.

De hej, én még itthon vagyok és fájó melanchóliával és vaczogó lélekkel hallgatom, hogy muzsikál az ablakon a februári havas eső: kip-kop, kip-kop!

Halcyone.

I.

Sirályokat etetni nagyon kedves szórakozása az én kis unokámnak. Már kora reggel ellátja magát magokkal meg kenyérmorzsákkal és úgy indulunk neki a tengerpart hosszában a távoli szikláknak, ahol csoportosan tanyáznak a sirályok. A fürdőhely közelében már nagyon el-kényeztette ezeket a vízi szárnyasokat a vendégek becézgetése. Egyre etetik őket és mindig jól vannak lakva. Ellustultak tehát és ügyet sem vetnek a hívó füttyre. Hanem ott künn a messze sziklák között, ahol még a saját emberségükből kell kihalászniok a mindennapi tengeri halakat, már éppenséggel nem olyan rátartóságok. Rajostul röpködnek körül bennünket, gyönyörű íveket hasítva a levegőben, Laczi urfi nem csekély gyönyörűségére, aki nagy, kerek, mosolygó szemekkel nézegeti, mint kapkodják el ijogva-vijogva ezek a nagycsőrű madarak a levegőbe dobott magvakat, morzsákat.

Néha még messzibbre is ki szoktunk rándulni. Nagy szélcsend idején ugyanis ráakadtunk egyszer a költő jégmadarakra. Ezek a biborvörös és zöld színekben tündöklő Halcyonék olyan édes-fájó hangon tudnak énekelni, akár a pacsirták. Kezesek és szelidek és Laczika apró kis tenyeréből mohón kapkodták el a nekik szánt alamizsnát.

Nagyon megszerettük ezeket a kedves, hegyescsőrű kis jégmadarakat és fürdői életünk halcyonikus napjai alatt, ahányszor az idő csak megengedi, ki-kirándulunk a tenger partján hosszan elhúzódó fehér országuton, ahhoz a csendes kis öbölhöz, ahol a jégmadarak fájó zokogása belefut a tenger csendes zugásába.

A minap egy ilyen kirándulás alkalmával a tengerparton egy asszonyt pillantottunk meg.

Egy sziklán ült és fejét a kezére hajtva, merengett a messze távolba. Mozdulatlan volt, akár egy szobor. A merengésnek, a bánatnak szobra. Szép fiatal arcán végtelen nagy fájdalomnak a kifejezése ült. Talán észre sem vett bennünket. A tengert nézte csupán, a végtelen, határtalan nagy tengert. Mintha attól várna, attól esdekelne, attól követelne valamit. A madarak hiába röpködtek körül gubbasztó alakját; ügyet sem vetett rájuk. Csak szomorú siránkozásukra sóhajtott föl néha, hogy aztán szenttelen merengéssel csüngjön továbbra is a tenger nagy végtelenségén.

Nagyon nagy bánata lehetett ennek a szép fiatal asszonynak és nehogy zavarjuk, gondosan kerültük a közelségét.

Természetes, hogy ez a szomorú asszony, aki annyira emlékeztetett az Apollo és Diana által oly mérhetetlenül sujtott Niobéra, Tantalus szerencsétlen leányára, nagyon felkeltette érdeklődésemet.

Ennek a vidéknek színes népviselete volt rajta. A nép gyermekének látszott, bátor arca olyan előkelő, olyan nemes szép volt, hogy akár királynénak is nézhettem volna.

Egy osteria rugott ki az országutra. Abban tudakozódtam az ismeretlen után.

A padrone, egy még javakorabeli férfi, összeránczolta a homlokát, mikor megértette a kérdésemet.

Kelletlenül adta meg a választ.

- Azt az asszonyt gondolja... a Naeniát? Hiszen az...

Itt a feje fölött tánczoltatta az ujjait. Aztán némi szünet után hozzátette:

- Bolond... meg van örülve.

Részletesebben szerettem volna megismerni Naenia történetét, de a padrone nem akart beszélni. Csak a kezével legyintett. Hagyjam őt békében.

Kíváncsi érdeklődésem most még inkább föl volt csigázva. Valami szomorú, nagy drámát sejtettem, mely ennek a szegény, szép asszonynak a lelki világát megrázkódtatta. Egy klasszikus nagy fájdalmat, mely alatt az a nő összeroskadt.

A fürdőhelyen senki sem tud róla valamit.

Hány ilyen nagy dráma játszódik le az apró kis falvakban, egyszerű népek között és nincs, aki megírja, nincs, aki megsírassa.

Elhatároztam, hogy fölkeresem azt a kis halászfalut, a dráma eredeti színhelyét. Kell, hogy nyomára jöjjek Naenia drámájának.

Mikor a hotel igazgatójával közöltem szándékomat, hogy abba a kis faluba szeretnék kirándulni és tudakozódtam annak lakossága felől, mosolyogva mondá:

- Eltaláltam, hogy kihez megy abba a kis faluba. Ugy-e, hogy Veleddához, ahhoz a híres írónőhöz?

Meglepetve kérdezém:

- Hogyan, Veledda Columbina, a híres regényíró ott lakik? Hiszen akkor minden rendben van!

És egy félóra múlva már utban voltam a kis szicíliai halászfalu felé, annak nagy írónőjéhez.

II.

Már messziről megpillantottam azt a házat, melyben az írónőnek laknia kellett. Az egyetlen ház volt, mely kivált a sok nyomoruságos viskó közül. A XIV. századból való pisai nyers építkezés volt, vörös-barna patina ülte meg a falait. Magas dombon állott egy kert közepében, melyben a délvidék bujálkodott tropikus gazdagsággal. Egy cselédleány jelentkezett a csengetésemre. Beküldtem a névjegyemet és pár perc múlva már a *Cenere* híres szerzője előtt állottam.

Nyájas, előzékeny szeretetreméltósággal fogadott.

Én udvariasan mentegetőzni igyekeztem.

- Itt vagyok már pár hete ezen a vidéken, mely csupa költészet. Ugy érzem magamat, mintha a Parnasszuson lagnám. És ha már a Parnasszuson vagyok, nem akartam elkerülni a *Likeri*-t, a Parnasszus legmagasabb csucsát, ahol a „*Cenere*” szerzője lakik.

Nagyon hizelgett ő nagyságának ez az én mitológiai kirándulásom és igen kedves volt hozzám, különösen mikor látta, hogy ismerem irodalmi tevékenységét és azokat a szép történeteket, melyeket ennek a félreeső vidéknek szerény lakóiról annyi poézissal megírt.

Ez után az ügyes bekopogtatás után elérkezettnek láttam az időt, hogy átsimuljak jövetelem igazi céljához.

- Akárhány alakot látok itt, - mondám udvariasan - mindig úgy tetszik nekem, hogy már ismerem őket. Ismerem a Signora könyveiből, színes leírásaiból. Akadtam azonban egyre, aki különösen felkeltette figyelmemet. A Signora bizonyára tudni fogja a történetét.

- Ki az?

- Tudakozódtam utána. Naenia a neve. És ez a név, melyet a gyász istennője viselt volt, nagyon talál arra a szegény asszonyra.

- Ah, a Naenia! Az Ino felesége! Szegény asszony! Persze hogy ismerem, persze hogy tudom a történetét. Hol látta őt?

- A tengerparton ül folyvást, szinte mozdulatlanul. Nagyon megsajnáltam. És egy osteriában kérdezősködtem felőle.

- Ott a tengerparton? A Zelu zio osteriájában? Ott ugyan nem szívesen beszélnek arról az asszonyról.

- Magam is úgy tapasztaltam.

- Azt elhiszem. Nos, ha nagyon érdekli az az asszony, elmondom a történetét. Habár legközelebb már nyomtatásban is olvashatja majd, mert meg akarom írni. Látja?

Egy kis jegyzőkönyvet kapott föl az íróasztalról, lapozgatott benne és megmutatott egy lapot.

Egyetlen szó állott ott háromszor aláhuzva.

Halcyone.

- Elmondom önnek és nem bánom, ha el is írja előlem. Hiszen mi egészen más zónák alatt szolgáljuk a muzsát.

Valami narancsszörpöt hozott be a cseléd.

Igen üdítő volt és nagyon jól ízlett.

Ő nagysága intett, hogy foglaljak helyet vele szemben egy kényelmes karosszékekben, kikergette a nagy kutyát, mely egyre dörmögött és miután a mise en scène-t eléggé jól beállítottak találta, hozzáfogott Naenia történetének elmondásához.

III.

- Annak a történetnek, melyet erről a szegény asszonyról írni akarok, azért lesz *Halcyone* a címe, mert a szerencsétlen Naeniának a tragikumai nagyon hasonlít Ceyx király boldogtalan feleségének, Halcyonének a drámájához.

Nem tudom, emlékszik-e még a mitológiának erre a rokonszenves, bájos alakjára.

Halcyone, aki Aeolusnak és Aegialénak volt a leánya, a legboldogabb házasságban élt férjével, Ceyx királlyal. Csak a tündérországból hajtanak ki a boldogságnak ilyen gyönyörű virágai. Soha semmi borus felhő az ő nagy üdvösségükre árnyat nem vetett. Az ilyen nagy boldogságot még az istenek is megirigylik. Hát még az istennők! Különösen a kékszemű Junót bántotta ez a tiszta idill és mindenáron meg akarta zavarni. Azt mondják, volt rá oka is, mert Halcyone egyszer valami asszonyi gyöngeséggel megbántotta az istennő hiúságát. A bosszu nem maradt el. Ceyx egy izben tengeri utra kelt és nem tért többé vissza. Juno úgy intézte, hogy hajótörést szenvedjen és a vízbe fulladjon. Halcyone nap-nap mellett leste a tengerparton férje érkezését. És mindennap áldozott az isteneknek. Pluto végre megsajnálta a szerencsétlen asszonyt és megengedte Ceyx árnyékának, hogy neje álmában megjelenhessen és vele halálát közölhesse. És mikor másnap Halcyone a tengerparton megpillantotta férje holttestét, melyet a hullám kidobott, a tengerbe ölte magát. Az istenek megsajnálták az ily gyászosan elpusztult szerelmeseket és átváltoztatták őket jégmadarakká. Halcyonékká, melyek olyan bubánatosan szomorúan tudnak énekelni.

Szegény Naeniának is ilyen szomoru sors jutott osztályrészül. Bukolikus idillben élt a férjével, Inóval. Gyerekkoruk óta szerették egymást, mikor a hegyek között a kecskéket legeltették. És amit fiatal korukban egymásnak ígértek, azt beváltották, mikor felnőttek. A legboldogabb pár volt az egész vidéken. És sugárzó szép volt mind a kettő. Ino is Naenia is. Hát nem megirigyelte boldogságukat a sors?! Itt a sors a Zelu zio korcsmáros kaczer és csalafinta feleségének a képében jelentkezett. Ez a parázna asszony nem tudta nézni ezt a szép tiszta házasetet. Szemet vetett Inóra, de nemcsak szemet, hanem hálót is és - hiába, csak férfi a férfi! - elcsábitotta. Megszöktette. Elmentek messze, messze tengerekre. Ino és a gonosz Lara. Annak most már négy hónapja. És azóta semmi életjelt sem adtak magukról.

A szegény Naenia ott ül egész nap a tengerparton - hiszen maga is látta őt! - és hallgatja a Halcyonék sikongását, zokogó sirását és nézi, nézi a tenger végtelenségét. Attól várja, hogy neki visszaadja a férjét, az ő Inóját, lelkének feledhetetlen szerelmét. Nem szól senkihez. Nem érti meg, ha hozzá szólnak. - A lelke ott barangol messzire - a hűtlen embernél. Zio Zelu persze nem bolondult meg, hogy az asszony faképnél hagyta, de egész nap csak dörmög és mohog az osztériájában.

Ennek a szegény asszonynak a sorsa engem is nagyon megrendített. Egy klasszikus drámának élő hősnője. És meglássa, a vége az lesz, ami a szegény Halcyone-é volt, - a tengerbe veti majd magát...

IV.

És a hirneves irónőnek igaza volt.

Naeniát utólérte Halcyone sorsa. Nem tudta túlélni férje hűtlenségét. Egy napon ott jártam a kis öböl mellett és ott láttam az egész falu népét.

Szegény Naeniát keresték, aki a tengerbe ugrott.

Egy hajó jött tegnap messze vizekről és az hozta hirül Ino halálát. Naenia ennek hallatára a tengerbe dobta magát és belehalt.

A holttestét azonban nem találták meg.

Hiába keresték napokon át. Eltűnt.

...És most, ha arra járunk a kis öböl felé, nem látjuk többé a szomoru szép Naeniát. De úgy tetszik, mintha a Halcyonék szomoru sirása most még jobban belemarkolna a szivünkbe, mint azelőtt.

Moikheia.

I.

Egy izben - így beszéli ezt az *Attikai éjszakák* szerzője, A. Gelliusz - több görög és római ifju, aki ugyanahhoz a bölcséleti iskolához tartozott, hajón evezett Aeginából Pireuszba. Éj volt, a tenger mozdulatlan, az évszak nyári és az égbolt teljesen derült. Ott ültek mindnyájan a hajó hátsó részén egy csoportban és szemüket a ragyogó csillagokra szögezték. Ezalatt egyesek, akik a görög tudományban igen jártasok voltak, elmésen és tudományos készültséggel társalogni kezdtek arról, hogy mi az a hamaxa? Melyik a nagy és melyik a kis medve? Miért nevezik így? Melyik oldalára fordul az a muló éj egyes időszakában? S hogy miért csak erről az egyről állítja Homeros, hogy mindig fönn ragyog, holott még a többi le nem nyugodott?

Erre aztán hosszú vitatkozás keletkezett.

Nagyon hosszú, nagyon tudományos, nagyon száraz és úgy látszik, nagyon unalmas vitatkozás.

Masuriust, aki már hét év óta ősz-filozófer volt Aténben, de ahelyett, hogy magát ebben a muzsáknak szentelt híres városban a bölcséletben és szép tudományokban tökéletesítette volna és szorgalmasan fölkereste volna a világhírű Taurusz előadásait, vagy hallgatta volna Peregrinusz Proteusz cinikus bölcselőnek tanítását, inkább az ibolyakoszoruzta Aténnek szép hölgyei után futkosott és az agorán állott egész nap lesben, mint macska az egerre; ezt a Masuriust bizony már nagyon untatta ez a sok fecsegés, nyakatekert epagoge, mellyel mindenki úgy csavarintotta az okoskodását, hogy látszólag neki legyen igaza.

Egy darabig csak türelemmel hallgatta őket, de aztán középük cserdített:

- Ugyan hagyjátok már abba ezt a sok hülyeséget! Már untat. Hát igazán nincs okosabb dolgok a csillagos éjszakában, mint hamaxázni, meg görög szógyökeret keresgélni? Én igazán nem is értem, mit akartok ti, mit akarunk mi itt mindnyájan a görögöktől? Mit majmoljuk őket, holott nekünk otthon Rómában volna a helyünk? Van ott is elég okos ember, elég tudós ember! Tanulhatna a mi ifjuságunk azoktól eleget.

- No lám, no lám, - szólt Szulpiciusz - hogy nekibuzdult ez a Masurius! És tudjátok, hogy sok tekintetben igazat adok neki!

Fábiusz, egy szép barna fürtű ifju, gunyosan jegyezte meg erre:

- Hát hiszen olykor a vak is talál garast. És jól mondja a görög közmondás:

Pollákai kai móros anér mála kairion eipen.

(Néha egész okosat még ostoba ember is állít.)

- És amit Masurius mond, hogy otthon nagyon is görög kaptafára kezdik már huzni a római kulturát, ebben tökéletesen igazat adok a mi öreg barátunknak. Egész Róma elgörögösödik már. Az isteneink görögök, a nyelvünk teli van göröggel, a szokásaink görögök, az életmódunkban a görögöt majmoljuk és Rómában manapság már csak azt tartják előkelőnek, ami görög.

- És te mégis hét esztendő óta élőködöl itt Aténben a görög tudomány emlőin, - vágott közbe Gelliusz.

Luciusz, akit csiklandós humoráról ismertek, hirtelen rászólt Gelliuszra:

- Tévedsz, azok az emlők, melyeken Masurius hét év óta Aténben élőködik, nem tartoznak a görög tudományhoz...

Nagy és hangos nevetés kaczagott bele a nyári éjszakába.

Masurius velük nevetett.

- Az apám mindenáron azt akarja, hogy én itt megokosodjam. Hát okosodom is. Az okosságot pedig a szép görög nőktől szerzem, akik a szigorú törvények ellenére, melyeket itt a moikheia, a házasságtörés ellen hoztak, vigán és nagy ügyességgel tördelik a házasságot.

- Vigyázz, - figyelmeztette Luciusz, - hogy a sok tördelésben a saját nyakadat ne törd!

Masurius legyintett a kezével. Gelliusz pedig így szólt:

- Igaz, hogy a moikheiat nagyon szigorúan büntetik a görög törvények. A férj a tettenért csábítót büntetlenül megölheti, vagy pörbe foghatja, az asszonyt pedig tüstént el kell hogy a háztól kergesse. De azért nálunk otthon Rómában is - noha az állam nem avatkozik az adulterium, a házasságtörés dolgába - a férjnek jogot ad arra, hogy a hűtlen asszonyt megölhesse, a csábítón pedig tetszés szerint boszut álljon.

- Nálunk is megölheti a férj a neje csábítóját - jegyezte meg Szulpiciusz.

- Meg is ölheti, vagy pénzbírságot róhat rá. Miként Anniusz Milo tette C. Sallustiuszal, a híres történetíróval. Hiszen ismeritek az esetet? - Ezt Gelliusz mondta, aki eddig csöndben hallgatta őket. A kérdésre nem kapott választ.

Kisült, hogy egyikük sem ismeri Anniusz Milo és C. Sallustiusz esetét.

Szulpiciusz rá is szólt Gelliuszra:

- Én nem hallottam ezt a történetet. Mondd el, ha érdekes.

A többiek is kérték.

És Gelliusz készséggel vállalkozott rá.

II.

A hajó lassan haladt a pireuszi kikötő felé. Csak úgy szikrázott a sok csillag a nyári égbolton. A levegő üde volt és balzsamos.

A római ifjak közelebb húzódtak Gelliuszhoz, akiről tudták, hogy tele van régi emlékekkel és hogy mindent följegyzett, amit valaha olvasott vagy hallott *Attikai éjszakák* című gyűjtéményes munkája számára.

Kíváncsi érdeklődéssel hallgatták tehát elbeszélését.

- Csodálom - így kezdette - hogy nem tudtok erről a történetről, holott Markusz Terentiusz Varro apróra megírta ezt a sikamlós, hunczut históriát a törbe került Sallustiuszról és a rókaeszű Anniusz Miloról. Ez az Anniusz Milo nemcsak rókaeszű volt, de nagy gazember is, aki nagyon szeretett jól élni és egész vagyonát elharácsolta a jómóderért. Nyalánkabb volt Lukulusznál és ő mondta egyszer, hogy nem is ebéd, melyen asztalra nem kerül számoszi páva, frigiai császármadár, médiái daru, ambraciai gödölye, kalcedoni tinnhal, tartéziai angolna, pesszinuntiumi lazacz, tarentumi osztriga, fésű-kagyló, róduszi kecsége, szicíliai sügér, thasusi dió, egyptomi datolya és ibériai makk.

- Na, ez ugyan értett hozzá, - vélekedett Szulpiciusz.

- Me hercule, értett bizony! De aztán bele is pusztult ám az egész vagyona. A jó életmódba, meg a közéletben való szereplésébe. Hiszen bizonyosan tudjátok, hogy tüzött össze Klodiuszal, mikor ez az aedilisi állásra pályázott és hogy Cicero szerint, aki őt Pompéjus ellen a szenátusban védelmezte, három örökséget pazarolt el választási célra. De különösen el volt keseredve Sallustiusz ellen, aki Klodiusz meggyilkolása miatt keményen föllépett ellene a szenátusban.

- Igen, igen, - vágott közbe Luciusz - erre emlékszem; hiszen Cicero volt a védője!

- Ugy van. Milo nagyon el volt keseredve Sallustiusz ellen és boszút tervelt ellene az agyafurt rókaeszével. Hát ki is fundált aztán olyan gaz tervet, mellyel ugyancsak sarokba szoritotta Sallustiuszt, a híres történetírót, Cézár barátját, Numidia egykori kormányzóját, a bellum Jugurthinum íróját. Valósággal törbe csalta és csufosan elbánt vele. Sallustiusz ugyanis arról volt ismeretes, hogy nagyon csapodár és élvezeteket hajhászó ember. Ezt a gyöngéjét használta ki Milo, hogy csuffá tegye ellenségét. Milonak a felesége Sulla diktátornak a leánya, Fauszta volt. Nagyon szép, szemrevaló asszony, akinek kegyeiért Sallustiusz nagyon is esengett. Milo nem szerette a feleségét, de boszuja eszközéül nagyon alkalmasnak találta.

- Volt Milonak tudomása arról, hogy Sallustiusz az ő nejeire áhitozik? - kérdezte az egyik hallgató.

- A janitor ügyetlensége következtében a kezébe jutott Milonak egy levél, melyet Sallustiusz titokban akart Fauszta kezébe csempészni. Ez a levél - noha nem volt rajta aláírás - nagyon is elárulta az öreg államférfi gyöngéd érzelmeit és már magában véve is hatalmas eszköz lett volna arra, hogy vele Sallustiusz - a neje csábítója - ellen föllépjen. De nem érte be ezzel. Példás boszút akart állani ellenfelén.

- Moikheia? - kérdezte Masurius.

- Igen, moikheia, házasságtörés, vagy, mint nálunk otthon mondják: adulterium. Élni akart azzal a korlátlan megtorló hatalommal, melyet a házasságtörés neki biztosít és némileg rendeztetni Sallustiuszal az ő nagyon is zilált anyagi viszonyait. Sallustiusz levelével a kezében berontott a feleségéhez, Fausztához és így szólt hozzá: „Te a hátam mögött az ellenségemmel, egy idegen férfival, Sallustiuszal, szövetkeztél és szerelmét elfogadtad. Hiába tagadnád. Ez a levél, melyet ő ma intézett hozzád és melyet a janitortól sikerült elcsipnem, mindent elárul. Nagyon jól tudod, ugy-e, hogy törvényeink szerint az adulterát, a házasságtörő asszonyt a férjnek joga van megölni. Én is megölhetnék, Fauszta. De én nem akarlak sujtani. Hiszen a mi szivünk már rég nem érti meg egymást. Azért tehát megkegyelmezek neked, ha segítesz abban, hogy lesujthassam az én régi ellenségemet, Sallustiuszt, aki egész életemnek a megrontója.” - Fauszta sirt; könnyögött, tördelte a kezét. De Milo halállal fenyegette, ha nem jár a kezére. Az asszony végre is megtörött és vakon engedelmeskedett az urának.

Milo leültette és egy levelet íratott vele Sallustiusznak. Szólt pedig ez a levél a következőképpen:

„Üdvözlégy Crispusom, legkedvesebb kis bolondom, aki után, mikor nem vagy nálam, bizony Isten, mindig vágyódom, de különösen az olyan napokon keresi szemem az én Crispus Sallustiuszomat, amilyen a mai; mikor a tavasz langyos levegője átjárja az ember lelkét. Kérem az Istentől, hogy te is sokat gondoldj rám a Kvirinálison büszkélkedő palotádban, ha ott vagy, avagy a horti Sallustiani virágos lombjai között, ha sétálsz. Én szeretettel áhitozom a te erős karjaid közé és itt küldöm a titkos kulcsot, mellyel szobámba juthatsz. Milo ma Tiburba utazott és a janitor nem fogja a főkaput előled elzárni. Tehát estére, ma estére!”

Ezzel a levéllel csalta tőrbe a gaz Milo az ő híres ellenfelét, Sallustiuszt.

- Csodálom - vélekedett Lucinusz - hogy olyan óvatos, okos ember, mint aminő Sallustiusz lehetett, gyanutlanul lépre ment.

- Nincs azon semmi csodálkozni való - válaszolt Gelliusz. - Ha szép asszonyról van szó, még az öreg Jupiter is elveszti az eszét. Sallustiusz sem járt különben. Bizony, mikor csillagos szőnyegét az égre terítette az Est, besurrant ő Milo házába és a titkos kulccsal benyitott Fauszta szobájába. Ott aztán szörnyű és kínos meglepetés várt rá... Miloval találta magát szemben, aki mögött két izmos rabszolga állott, korbáccsal a kezükben.

- A kezemben vagy tehát - vigyorgott feléje Milo. - Végre a kezemben vagy, életem meg-rontója! Most tehát leszámolhatok veled.

Sallustiusz büszkén, egyenesen, gőgösen, daczosan nézett vele farkasszemet.

- A kezekben vagyok. Megölhetsz, Milo.

De Milo gunyosan kaczagott.

- Megölnétek. Igaz. Jogom van hozzá. A római törvények megengedik. És bizony, nem tagadom, nagy kedvem is volna hozzá. De hát szerencséd van, Sallustiusz. Nagy szerencséd van, mondhatom.

- Végezz velem, Milo, parancsolj rá a rabszolgáidra, hogy öljenek meg. De ne üzz gunyt belőlem. Nem akarok kegyelmet tőled. Végezz velem!

- Szerencséd van, Sallustiusz, - ismételte Milo. - Nem török az életed ellen. Mert nem volna semmi hasznom belőle, ha megölnélek. Nekem pedig most már a haszonra kell tekintenem. Mert éppen miattad hágtam minden vagyonomnak a nyakára. Az adulteriumért jogom van tőled anyagi kárpótlást követelni. Követelek is. Elég gazdag vagy, Sallustiusz. Én meg szegény vagyok. Abból a nagy vagyomból, melyet Numidiában összeharácsoltál, a te régi ellenségednek leszel szives egy részt átengedni. De egy tekintélyes részt. Érted?

Sallustiusz gőgös megvetéssel hallgatta e hitvány szavakat.

- Mennyit kívánsz? - kérdezte.

- Sokat. Nagyon sokat.

És adósságlevelet állíttatott ki vele igen-igen nagy, tekintélyes összegről. Egy egész vagyon-ról. Sallustiusz szó nélkül aláírta. Milo elolvasta és gondosan eltette.

- Eddig rendben volnánk, Sallustiusz - szólt aztán.

A szemében csak most villant meg a gyűlölet kék lángja.

- De ne hidd ám, hogy én ezzel aztán beérem. Ilyen szárazon nem fogsz innen menekülni. Egy kis emléket mégis csak viszel majd innen magaddal. Azért a sok-sok keserüséget, amit nekem okoztál.

Aztán intett a két rabszolgának.

- Rajta!

És a két izmos kubikularius rávetette magát az egykori prokonzulra, Róma egyik legtekintélye-sebb férfiára és gazdájuk parancsára addig korbácsolta őt szijas korbácsával, míg el nem alélt...

Azután hazavitette a Kvirinálison lévő palotájába Cajus Sallustiusz Crispust, aki hetekig feküdt betegen e borzasztó kaland után.

III.

Csend volt, hogy Gelliusz az elbeszélését befejezte. Csak az evezők csobogását lehetett hallani.

Elsőnek Masurius, az ós-filozopter szólalt meg:

- Plutóra mondom, hogy ezeknek az ibolyaszemű, szőkefürtű, fehér karu, ringó járásu görög asszonyoknak a csókja megéri azt a néhány korbácsütést, megéri még a halált is!

Éj volt, a tenger mozdulatlan... És az ifju bölcselők már nem a kis és nagy medvéről s a többi égitestekről vitatkoztak, hanem egészen más csillagokról.

Xerxes kapitány.

Szobám ablakai a tengerre néztek. Reggel, ha fölébredtem, végtelenségének nyugalmán pihenhetett tekintetem. Déltájban szikrázó, csillámló tükre kápráztatta a szememet. Alkonyatkor elringatta lelkemet bűbajos színeivel, hullámainak csendes locsogásával, mértékének, arányainak rejtelmességével.

És én reggel is, délben is, este is hü maradtam kaczer és félelmetes ideálomhoz. Nem tudtam betelni a csodálásával. A tenger még a szép asszonyon is tulatesz. Nem lehet megunni. Minden pillanatban újabb és újabb bájjal, szépségének újabb csodáival kapja meg a lelkünket.

De valahányszor az ablakomból letekintettem reggel, délben, este, mindannyiszor egy különös ember vont magára a figyelmemet. Előkelően öltözött öreg ember. Hosszu szakálla ősz volt, a bajusza fölfelé kunkorodott. A nap minden szakában a tengerparton lehetett látni. Egy ideig lassan bandukolt a víz szélén. Majd megállott és hosszasan elmerengett a tengeren. Olykor meg mintha valami vad indulat fogta volna el, magasra emelte a kezében lévő ostorfélét és elkecseregett dühvel kezdte korbácsolni a tengert. Eleinte azt hittem, hogy talán halfogó horog van a kezében, de akkor nem ütött, csapkodott volna vele folyton-folyvást. Fölizgatta a kíváncsiságomat: vajon ki lehet ez az ember? Mit művel ez az ember? Mi baja ennek az embernek? Mit keres ez az ember állandóan a tenger partján?

I.

Az első ismerősöm, a kitől a rejtélyes ember felől kérdezősködtem, vállat vont.

- Az öreg Xerxest gondolja, ugy-e?

- Xerxest?

- Nos, igen, Xerxesnek nevezték el, mert ő is a tengert korbácsolja. Valami jámbor, félkegyelmű ember. Azt beszélnek róla, hogy családjának valamelyik tagja a tengerbe fult. Szegény ember annyira a szívére vette, hogy meghibbant az elméje. És tehetetlenségében nem tud másképp bosszút állani a tengeren, hát ostorozza.

Egy másik ismerősöm már többet tudott.

- Az öreg Xerxes - már ő is csak így nevezte - valamikor tengerészkapitány volt. Aztán nyugalomba vonult. Egyetlen leánya volt, a ki rejtelmes körülmények között - hogyan, miként: ma sem tudja senki, - a tengerbe vezett. Ennek már több, mint féléve. Az öreget, a ki egy-magára maradt, egyetlen gyermekének halála nagyon megviselte. Egész nap a tenger mellett ödöng. Nem közlekedik senkivel. És valószínű, hogy a tenger ellen való elkecseregetése jut kifejezésre azokban az ostorcsapásokban, melyekkel dühében a vizet paskolja.

Mindez a fölvilágosítás csak érdekesebbé tette szememben Xerxes kapitányt és nem tagadom: egyre kerestem az alkalmat, hogy vele közelebről megismerkedhessem.

Nem volt könnyű dolog, noha naponkint találkoztam vele a tengerparton, nem volt rá mód, vagy alkalom, hogy vele szóba állhassak. Mihelyt látta, hogy valaki közeledik feléje, elfordult és irányt változtatott. Szemmel láthatólag kerülte az embereket.

Le is mondtam nemsokára arról a szándékomról, hogy vele megismerkedjem. El-elnézgettem ugyan néha az ablakból az öreg tehetetlen haragját, de nem iparkodtam többé közel férközni hozzá.

Előre nem látott véletlen azonban mégis összehozott az öreg Xerxes-szel.

Egy reggel a szokottnál korábban ébredtem föl. Gyorsan felöltöztem és lementem a tengerpartra. Kellemes, hűvös idő volt. A nap még nem hevítette át a levegőt és kitűnő kondícióban gyalogoltam a sima, fehér országúton, mely a tenger szélén húzódott végig. A szulfáti szikla felé tartottam és elhatároztam, hogy meg nem pihenek, a míg az első sziklához el nem jutok.

Jó másfél órai koczogás után végre célhoz értem. A szulfáti sziklához, mely szédítő meredeken tekint le a mély tengerbe.

Lassu lépésekkel kapaszkodtam fölfelé a köves meredeken és ime, nem csekély meglepetésemre, egy fordulónál az öreg Xerxest pillantottam meg. Sziklatömbön ült és a tenger nézésébe volt merülve. Ősz szakállával a reggeli szellő játszott. Kezében most is ostor volt, melynek szijja hosszan nyult végig a föld apró kövecsein.

Nem akartam az öreget zavarni és már megfordultam, hogy visszatérjek. De a lábam alatt megcsikordult az apró kő s az öreg figyelmes lett rám.

- Hohó - szólt kissé gunyolódó hangon - csak nem fél talán tőlem? Miért szökik vissza?

Kissé zavarba ejtett váratlan megszólítása. Hebegtem valami mentegetés formát, hogy nem akartam zavarni, hogy különben sem volt szándékom följebb menni.

Ugy tett, mintha nem is hallotta volna.

- Hiszen mi már régi ismerősök vagyunk, ugy-e? - mondotta kissé szelidebben. - Emlékszem, hogy lenn a tengerparton többször találtam magát.

Aztán kissé szigorubb hangon kiáltott rám.

- Hát miért nem jön? Ide ülhet mellém. Ne féljen, nem vagyok örült. Pedig nem volna csoda, ha az volnék. Ugy-e maga nagyon szereti a tengert? A nyomorultat én is imádtam valamikor... No, üljön le. Innen bujálkodhatik szépségének meztelen bájában. Ide üljön mellém.

A sziklatömbön, melyen ült, én is helyet foglaltam közvetlen mellette és arra az irányra néztem, mely felé hosszú, csontos kezével mutatott.

A meredek szikla szédítő magasban volt. Alattunk fehér tajtékhullám nyaldosta a szirteket.

II.

Hosszu szünet után megszólalt az öreg:

- Cuneo, tengerészkapitány vagyok. Az emberek elneveztek Xerxesnek. Az lánczczal verte valamikor ezt a bestiát, én ostorral fenyítem meg. Bolondnak tartanak. De ha velük azt teszi a tenger, a mit velem cselekedett, őrvjögő kétségbeeséssel tépdésnék a hajukat. Egyetlen leányom volt... egyetlen gyönyörűsége szép gyermekem... életemnek ő volt a teljessége, a tartalma, és ez a hitvány bestia elrabolta.

Fölemelte ostorát és a tenger felé csapkodott.

Majd kissé megszeliidülve folytatta:

- Azaz, hogy talán nem is rabolta el. Hiszen... hiszen szegényt én magam kergettem a tengerbe. Ugy látom, érdekli magát. Elmondom.

Negyvennyolcz esztendeig jártam a tengert. Tavaly aztán, hogy a feleségem, szegény, meghalt, nyugalomba vonultam. Haza kellett mennem egyetlen leányomhoz, a kinek rajtam kívül nem volt senkije... Negyvennyolcz esztendei hányattatás után, milyen jól esett megpihenni

annak a gyönyörűséges teremtésnek a közelségében! Mert kedves, szép volt, bűbajos volt az én kis Olimpiám. És hogy szeretett engem!... De azt a másikat mégis csak jobban szerette. Azt a másikat. Én egy fiatal hajóskapitánynak szántam őt, a kiről tudtam, hogy boldoggá tenné, hogy aranyba öltöztetné, mint a tinoszi szüzanyát. De Olimpia megszökött azzal a másikkal, egy fiatal művésszel. Megszökött vele és megírta nekem, hogy erről a szikláról veti le magát a tengerbe, mert nem akartam beleegyezni házasságukba. Meg is cselekedte. Féléve már és se hire, se hamva. Ez a nyomorult megtartotta őt magának. Nem adta vissza nekem. Hej, tudom, hogy nagy ellenségem. Hányszor küzdöttem ellene. Pedig minden hadsegédjét mozgósította ellenem, bömbölő orkánját, pusztító tájfunját, örvényező ciklonjait, kavargó tornadóját, az ugató bőét és a harsogó trombát. Mind nekem támadtak, itt is, ott is. De én leküzdöttem őket... És most ez a fenevad elnyelte a gyermeket!...

Fölemelte az ostorát és ismét csapkodni kezdett a tenger felé.

Megsajnáltam.

- Miért nem megy el, kapitány ur, a tenger közelségéből, mikor annak látása annyira izgatja!

Keserűen nevetett:

- A gyűlölet tart itt fogva. A sötét, kaján gyűlölet, mely erősebb a szerelemnél. Ön szeret egy asszonyt, az viszontszereti. Életük meglehetősen közömbösen folyik egymás mellett. De az asszony hűtlen lesz magához, önt gyűlölet fogja el és - ha ön férfi - nincs többé az a hatalom, mely elkergetné az asszony mellől, a mig bosszút nem állott rajta. Ez a korbácsolás nekem most már valóságos szodaisztik gyönyör, gyönyör, mint a flagellánsoknak, Medici Katalinnak és a többinek. Nos hát, érti már, mi tart engem a tenger közelében?

III.

Három hét mult el e találkozás óta. A kapitányt ezután is mindennap láttam ablakomból, a mint a méltóságosan nyugodt tengerrel évődött.

Egyszer ebéd után nagy zajjal, robajjal tört be hozzám a kapitány. Az arcza égett, a szeme lángolt.

- Uram, uram, megnyilott a mennyország!

Most már magam is azt hittem, hogy baj van az öreg Xerxes-szel.

- Képzelve csak, a leányom hazatért, az én Olimpiám megkerült!

- Igazán! - kérdeztem csodálkozva.

- Persze. Ma reggel jött meg a férjével együtt. Eszük ágában sem volt a tengerbe ugrani. Csak rám akartak ijeszteni, meg akartak puhítani, hogy rájuk adjam atyai áldásomat. Most vissza-jöttek, hazajöttek. Milyen szép az én Olimpiám! És milyen kedves, jó ura van!

Nagyon örültem magam is ennek a meglepő fordulatnak.

A kapitány megfogta a karomat.

- Önnek most el kell jönnie velem, hogy tanuja legyen annak az elégtételnek, melyet a tengernek adni fogok.

És czipelt magával.

Lent egy kocsi várt, mely rogyásig meg volt rakva virággal. Szebbnél szebb rózsákkal, szegfűvel, mályvával, tüzvörös kalczedóniával, rezedával, ciklamennel, orkideával.

Az ostora pedig köröskörül volt fonva krizantémummal.

Egyenesen a tengerhez mentünk.

Az összes virágot beleszórta a sima, kék tengerbe és virágos ostorát gyöngéden vonszolta végig a víz tükrén, melyen poétikus tánczot lejtett a rózsza, a szegfű, a ciklamen és az orkidea...

Igy békült meg Xerxes kapitány a tengerrel...

Susy álma.

I.

Már esteledett, mikor két leány: Susy és Clairette hazafelé indult a városból. Csipkéket hoztak be a falujokból és miután átadták a megrendelőnek - a maire felesége készíttette jegyben járó leánya részére, - kissé elkésve ballagtak hazafelé az ő kis falujokba, Saint-Martin du Varba. Serényen kellett koczogniok, ha éjfélre haza akartak kerülni, amiért is ugyancsak szorgalmasan szedték a lábaikat. A hold már szőtte sugár hálóját, melybe az érzékeny, ábrándos sziveket szokta összefogdosni és a tenger, mint egy végtelen ezüst tükör, fénylett az esti félhomályban.

Mikor a város végére kijutottak, fiatal szívükben az őszi est sejtelmei dalt fakasztottak. Forró vágytól lüktető, édes ábrándoktól átszőtt, a lélek mélyéből fakadó dalt.

Olyan pompásan hangzott szívük szava az est melanchóliájában, hogy az utszéli villák ablakain kíváncsi gyönyörűséggel hallgatták őket.

Mert amerre most jártak, mindenütt szép, stílusos villák sorakoztak a hosszú országuton végig. Boldog fészkei a gond nélkül való jó módnak. Kivilágított ablakaik, mint tüzes, ragyogó, kíváncsi szemek kacsintgattak ki az országutra.

Egyszerre hirtelen abba hagyta a két leány az éneklést. Vidám zajt, zenét, danolást hallottak jó messziről. Szép halkán ballagtak előre. A ricsaj egy villából hallatszott, mely szinte kirugott az országutra. A két leány megállott a kovácsolt vasból készült rácsos kapu előtt és kíváncsian hallgatózott. A nagy üveges erkélyen - talán inkább aféle télikert volt - vidám társaság vacsorázott, mulatott, duhajkodott. Zongoraszó hallatszott. Vért bizsergető, hunczut kis nótát játszottak rajta és a vidám, mulató, dőzsölő kompánia falat kirugó jókedvvel énekelte a hamis szöveget.

A hold minden ezüstkészletét rászórta a szép villára, mely egészen szinpadi világításban érvényesült. Még a falaira kuszó glycinea lila színét is meg lehetett különböztetni.

A két leány nagy, kerek szemekkel nézte ennek a képnek gyönyörű dekorációját és szomjas fülekkel hallgatta a dőzsölő társaság vidám ujongását.

Mikor elindultak, - Clairettenek háromszor is kellett noszogatni Susyt, hogy menjenek már, - Susy egyre csak a villát nézegette.

- Milyen gyönyörű, milyen mesés, milyen tündéri! Ez volt mindig az én álmom! Egy ilyen villa! Ha én nekem egyszer ilyen villám lehetne!

Clairette hangosan elnevette magát.

- Milyen ostobaságokat beszélsz te össze-vissza, Susy! Talán becsiptél a holdsugártól?!

- Miért?

- Hogy lehetne neked ilyen villád?

Susy nem válaszolt.

Lehorgasztotta a fejét. És néma hallgatással ballagott Clairette mellett a tenger partján kigyózó országuton.

De a lelke teli volt a tizenhét évnek színes, sejtelmes melanchóliájával, ismeretlen vágyakkal, fájó érzésekkel, színes reményekkel.

Sokáig koczogtak egymás mellett szótalánul, hallgatagon.

Végre Susy szólalt meg:

- Milyen gyönyörű szép volt az a villa! És azok az emberek, milyen boldogok! És mi most hazamegyünk, a mi szomorú, csöndes odunkba, Saint-Martin du Varba. Milyen szűkek ott az utcák! És milyen szomorúak ott a kis nyomott házak! És holnap megint oda ülhetünk, te is, meg én is, meg az anyád is, meg az anyám is, és mind, mind ott görnyedhetünk a munka fölött, hogy ezeknek dolgozzunk és pár rongyos frankért az ő boldogságukat, szépségüket teljessé tegyük. Eh!...

- Mi lelt, Susy? - kérdezte Clairette, a ki nem tudta megérteni barátnőjét.

Susy pedig folytatta:

- Láttad őket, ott fenn annak a gyönyörű villának az erkélyén, mely tele volt virágokkal, hogy ragyogott arcukon a jókedv! Hogy kocziztattak, tánczoltak, kurjogattak és ölelgették egymást. Mi pedig most haza mehetünk és mi vár reánk otthon?... Sötét kamaránk, a sánta, kopott asztalon egy kis hideg főzelék, meg... meg... tudom is én micsoda? Talán egy kis száraz sajt is?...

Elhallgatott.

Majd némi szünet után visszamutatott arra a villára, mely a lelkében ilyen anarchisztikus eszméket ébresztett és így szólt:

- Clairette, én úgy érzem, én nem maradok örökké a mi kis viskónkban, hogy az ablak mellett himezgessek és csipkéket verjek. Én úgy érzem, Clairette, hogy én egyszer még egy ilyen villában fogok majd lakni... Meglátod, Clairette... meglátod... én úgy érzem.

II.

És amit Susy azon a holdvilágos őszi estén érzett, az be is következett. A leányálmokat többnyire valóra váltja az élet.

A gyönyörű provence-i leányt megpillantotta egyszer Nizzában, - éppen akkor is kész csipkéket és himzéseket hozott a városba, - egy idősebb angol ur. Megállította. Szóba állott vele. És - ebben a világban a dolog olyan egyszerű! - nagyon hamar megértették egymást. Az angol a szemébe mondta Susynak, hogy ő még életében nem látott szebb leányt nálánál és hogy ha lelkük összeolvadna, akkor még őreá is hajnal hasadna. Susy pedig azt mondta neki, hogy ha ő a hajnalhasadással beérné, akkor ott van a Michu, a takácslegény, a kivel ő már félig-meddig jegyben is jár. Hanem hát ő nem a hajnalra vágyakozik, hanem egy bizonyos villára, melyről ő már oly sokat álmodozott, melynek gyönyörű szép erkélye kihajlik a Saint-Martin du Varba vezető országútra és melynek falait sűrűn befutotta a lilaszínű glycinea.

Az angol igen értelmes ember volt. De nemcsak értelmes, hanem gazdag is. És így történt, hogy egy kis idő múltával a glyciniával befuttatott szép villa jó sok pénzért Susy tulajdonába ment át.

Most aztán neki állott módjában ezüstsugaras estéken ricsajokat rendezni a szép villában. Mert hát ő bucsut mondott Saint-Martin du Varnak, meg Michunek, meg Clairettenek, meg a kis nyomott tetejű házikónak, ahol fiatalságának színes álmait behimezte a polgármester leányának a csipkéibe. Otthagyta a kis falut, melynek közelében a Var beleömlik az Estéronba. Otthagyta a szegény multat kinlódásaival és nélkülözéseivel és beleült a gyönyörű villába, melyet egyszer egy őszi estén annyira megszeretett, annyira megkivánt.

Egy pár évig aztán ebben a villában tánczolta el neki az élet minden vidámságát, jókedvét, kicsapongását. Mindent, mindent: la grande rende.

Az öreg angol kitarzott mellette.

De Susy egyszer, amint a villa erkélyéről belenézett a tropikus bujaságban reszkető vidékre, a tengerre, a narancsligetekre, az olajerdőkre, nagyot nyújtózkodott és úgy érezte, mintha egy más, egy szebb világ is volna, mint amit ő lát itt a világban egy öreg, kehes, tohonya ánglius mellett.

És amint a verandán egy este kihajolt, egy dal hangzott föl hozzá a kigyózó fehér országútról.

Ismerős dal volt.

Ugyanaz a nóta, melyet ő énekelt egykoron, mikor ama bizonyos őszi estén Clairettel erre ment. Haza Saint-Martin du Var felé.

És élete ünnepnapjainak hosszú sorozatában most lepte el először a vágy, hogy kis faluját, - mely pedig olyan közel van ide, - újra lássa. A falut, meg a vidéket, meg az embereit, Michut, Clairettet, meg a nyomott tetejű házikót, melyben leányságának szüzi, tiszta napjait leélte.

És másnap már követte szívének parancsoló vágyát. Valami ürügy alatt otthagya az ő ángliusát és átment a falujába.

Éppen alkonyat idején érkezett Saint-Martin du Varba. Az esti harangszó fogadta bánatos melanchóliával. Meg az olajfaerdő meleg illata. Minden, minden olyan ismerős volt itt neki. Minden domb, minden fa, minden ház, minden utcza.

Szinte lopva surrant ahhoz a házhoz, melyben született és melyből a szülei elhaltak. Ime itt van. E mellett a kis ablak mellett üldögélt ő olyan sokáig, olyan sokáig... álmokat szöve... színes, káprázatos álmokat fényről, gazdagságról...

Az álmok valóra váltak. Fény és gazdagság veszi őt körül... Az igaz... De azért mégis, milyen nagyon szeretné ő most hallani Michu mély bariton-zengésű hangját, mely tele volt érzéssel, valahányszor ő hozzá szólt... És Clairette vidám kacagását... meg... meg a szomszéd-asszonynak, Bolléne néninek évődését a libákkal... Meg mindent, mindent, a mi édes emlék őt ehhez a helyhez fűzi.

Sötét van. A hold elbujt a felhők mögé. Susy szíve teli van fájó melanchóliával és amint hallgatja a zugást, melyet a kis Var folyó okoz, amint az Estéronba szakad, úgy érzi, hogy a múlt beszél hozzá...

A házból, melyben egykoron lakott, vidám kacagás hallatszik ki. Lopva surrant az ablakhoz és betekint.

Michut pillantja meg és Clairettet, amint boldogan nevetve hanczuroznak egy kis pólyás babával...

Az ő babájukkal.

Susy eltántorodik az ablak mellől, aztán a kapufélfához támaszkodik, ráborul és hangosan zokogni kezd.

Julia háza.

A vonatunk elhagyta Pádovát és utitársam, akivel Veneziából együtt utaztunk immár egy óra óta és aki egy előkelő kereskedőnek vagy gyárosnak látszott, letette a Corriera della Serát, melyet az utolsó betüig olvasott, aztán végigmustrált engem a tekintetével és megszólított:

- Milanóba tetszik utazni?

- Igen. Azonban kiszállok egy napra Veronában.

- Nem ismeri?

- Nem.

- Gyönyörű város. Érdekes város.

- Azért szállok ki, hogy megnézzem.

- Akkor ne mulassza el megnézni a San Pietro-erődöt. Mesés szép látvány kínálkozik onnan.

- Oh kérem, engem nem annyira a természeti szépségek érdekelnek, mint azok a poétikus és művészeti emlékek, melyek Veronához fűződnek.

- Igen, igen, a Piazza della Erba például páratlan a maga nemében. Kár, hogy a paloták külső freskói egészen lekopnak. Aztán igen érdekes a négy oszlopon nyugvó állvány, ahonnan a birák kihirdették az ítéletet, no meg az antik kut, meg -

Félbeszakítottam.

- Én, uram, poétaember vagyok. Megvallom őszintén, hogy Veronában leginkább érdekel engem Rómeó és Julia. Oh, kérem, ne szakítson félbe, tudom, hogy mit akar mondani: legenda az egész és élelmes ráfogás csupán egy-két épületre, hogy ez a Julia háza, ez a Rómeó háza. Ez a Julia sirja... Tudom, tudom mindezt, de én látni vágyom ezeket a szentelt helyeket, amelyekhez a világ legszebb és legmeghatóbb szerelmi története fűződik.

Az idegen vállat vont. Aztán kissé gunyosan nevetett:

- Én nem értem az embereket. Veronában látott napvilágot Paolo Veronese, Veronában született Catullus, a két Plinius, Cornélius Nepos. Ezekről senki sem beszél. Azonban jön egy költő, kitalál egy szerelmes történetet, ennek színhelyévé Veronát teszi és ime Veronáról senki sem tud most már egyebet, mint Rómeó és Julia történetét, a Montague- és Capulet-család viszálykodását.

- Az a költő, uram, Shakespeare volt. És amit megirt, a világ legmeghatóbb szerelmi története, mely örökké fog élni és könyvet fakasztani, amíg lesz a természetben tavasz és amíg ifjú leányok, fiatal legények szívében szerelem fog nyilni. Ez a magyarázata annak, amit ön, uram meg nem akar érteni...

A vonatunk megállott. Veronában voltunk.

*

Szép tavaszi délelőtt volt és engem vágy fogott el, hogy gyalogszerrel induljak neki a Teodorik császár egykori fővárosának. A ragyogó verőfény szinte bántotta a szememet, a modern élet lázas lüktetése zavarta lelkem képzelődését. Veronát én esti poézissal teljesen képzeltem el, az utcákon álarcosokkal, akik fáklyafény mellett táncolnak vidám zeneszóra. És az öreg Capuletet kerestem, amint szavalja:

Üdv, üdv urak! Hejh volt idő, hogy én is
Álarcba bujtam és tudtam susogni
Fülébe egy-egy szép hölgynek mesét,
Mely tetszett is! Már annak vége, vége.

Üdv, üdv urak! Hejh, huzd rá, hegedús,
Helyet, helyet! Még, még! Föl táncra lánykák!

De a vidám farsangi est helyett a szürke élet zszibongó prózája üzi el ábrándjaimat. Omnibusz dökög el mellettem, salátáját kínálja rikoltozva egy házaló, egy kovácsműhelyben kalapács peng a pörölyön, citromnedvet kínál az utcasarkon egy bódétulajdonos és egy borbélyműhelyből vidám röhögés hallatszik.

Próza, mindenütt próza.

A nappalnak kiábrándító prózája.

Szerelmet óvó éj, terjeszd ki már
Dús fátylodat, hogy holmi kósza lelkek
Szemét befödhesd...
Jer tisztos éj, te bölcs, gyászos nagyasszony...
Vesd e vad vérre, mely arcomba' lázong
Palástod árnyát... Jer éj! Jer Romeó!
Te napvilág az éjben... Hó a hollón
Nem oly fénylő, mint te szárnyán az éjnek
Jer, sötétpillás, szép, szerelmes éj...

Az Adige hidján végigballagva, szavaltam magamban Julia szerelemtől reszkető szavait, hogy beleszédítem lelkemet a világ legszebb költeményeinek poézisába.

És rájuk gondoltam folyvást. Rómeóra, kinek „bármily nyelv, ha csak nevét ejti is, már égi dalt zeng” és Juliára, „kinek szeme oly fényt szórt, hogy hajnalt sejtve, dalba kezdett minden madár.”

Mentem, mentem előre Capulet Julia házához.

Hát nem ilyenek képzeltem.

A lelkem előtt a költészet halványzöld patinájában láttam mindenkor Julia házát.

Valami kert közepén. Világos-zöld levelü lombok között. Az erkélyre - ah, Julia erkélyére, a szerelem költészetének e dicső oltárára - borostyán zöld indája kuszik föl, hogy aztán mosolygó fonadék gyanánt csüggjön alá...

Valami ilyesfélének képzeltem én el Julia házát.

És ime, az utca zajának kellős közepén egy kaszárnyaszerű piszkos ház, melybe beverődik a köznapi próza szennyos lármája. Vakolata lehullt és a vörös téglá gunyosan vigyorog ki az unalmas szürkéségből. Rozsdás, szintelen erkély képtelen magasságban. A bolthajtásos kapun át be lehet pillantani az udvarra, mely ronda, sáros, undort keltő.

Semmi, semmi poézis... Semmi sem emlékeztet rá, hogy e ház előtt szavalta Rómeó:

Mi fény kél ott az ablakon?
Az ott Kelet s a napja Julia...

De mégis, a bolthajtásos kapu fölött egy kis márványtábla.

Lapidáris szavak azt hazudják, hogy ez a Capulet Julia háza, aki úgy jelent meg itt Rómeónak az erkélyen, „mint a menny valamely szárnyas küldötte ámuló halandók fehérlőn égre fordított szemeinek...”

Szomoruan, szárnyaszegett ábrándokkal állottam a vörös téglás ház előtt és úgy éreztem, hogy lelkemre ráborul a csalódás sötét felhője.

Ez volna hát a Julia háza?! E falak között dobogott volna a világ legszerelmesebb leányának a szive?

Ott álltam a kapuban sokáig, hosszasan, szivemben ólomnehéz csalódással...

Nem volt bátorságom belépni.

Hirtelen rohanással egy férfi futott ki a kapun. Oly sebes irammal jött, hogy szinte fellökött. Feldult arcán sötét kétségbeesés látszott. Ezt az embert valami nagy szerencsétlenség érthette. Az összeütközés olyan heves volt, hogy meg kellett fognia a vállamat, nehogy végigvágódjon a kövezeten.

- Bocsánat, uram, bocsánat - mentegetőzött sajnálkozó hangon. - Nem vettem önt észre. Nagyon megütöttem?

Megnyugtattam és ő tovább akart rohanni. De eléje állottam a kérdésemmel:

- Ez volna Julia háza?

- Az átoknak, a szerencsétlenségnek háza ez, signor! - szólt az ismeretlen. - Ne lépje át! Még mindenkire szerencsétlenséget hozott.

- Az igaz, Juliára is.

- Még rám is. Ne lépjen be, uram. Még valami baja esik.

És szinte erőszakkal vonszolt el magával.

Megmagyarázhatatlan varázssal hatott rám ez az ember. Mondhatnám, akaratom ellenére mentem vele.

És ő az uton, amint mentünk, folyvást beszélt. Szaggatott mondatokat... erősen hangsúlyozott szavakat... izgalmas hangon.

Eleinte azt hittem, hogy talán meghibbant az elméje. A folyó hidjára érve, megállott velem és így szólt:

- Ön csodálkozik rajtam... Igaz, nagyon fölindultam. De ha megtudja, hogy miért, bizonyára megért engem.

*

Röviden elmondta a történetet.

- Julia házában ragyogott föl az én rossz csillagzatom. Előbb azt hittem, itt dalol az én boldogságom madara, most már tudom, hogy ez a ház az én reményeim kriptája.

Giuliettának hívták azt a leányt, akit én megszerettem. Giulietta Montecchió. Én is elmondhattam róla, az ő szépségéről, hogy: „ő tanítja a fáklyát, hogy égjen fénylőn! Mint gyémánt szerezsen fülében: arcán az éj úgy csügg, úgy hat e báj, bírásra tulszent, földre tularázsos!” Első találkozásra megszerettük egymást. A régi história! És az is hozzá tartozik történetünk köznapi voltához, hogy szegények voltunk mind a ketten. Legfőképpen pedig én. Giulietta szülei tudni sem akartak arról, hogy leányukat nekem adják. A szegény, vagyontalan ötvösmunkásnak. Nagy volt a mi boldogtalanságunk. De a sziveink összedobbantak nagy és szent harmoniában, szivárványos, édes reményekben. Ott fönt azon az erkélyen esküdtünk

egymásnak „a szent holdra, mely a fák lombjait ezüstösre himzi...” Megesküdtünk egymásnak. Örök hűséget fogadtam neki én, ő pedig ismételte Julia szavait:

„...Lelkem üdvét lábadhoz teszem
És világszerte uramul követlek!”

Vagyont akartam szerezni, hogy megtörjem szülei konok ellentállását. Amerikába mentem. Többen fogtunk össze, hogy kivándoroljunk arra a földre, hol lázasan lobog a munka lángja és aranyat olvaszt minden perc.

Giuliettától nehéz volt a válás. Elbocsátott keserves könyvek között

...de nem tovább, mint vig lány madara,
Mit az kezéből kissé elbocsát

és aztán lágy selyemszálon újra visszavon.

De Giulietta nem vont engem vissza. Három esztendeig izzadtam a munka kohóján, ki-merülést nem ismerő szent hévvel. Magasztos célja, fejedelmi bére volt az én munkámnak: Giulietta. Minden kalapácsütés közelebb kellett, hogy vigyen Giuliettám szívéhez.

Égő vággyal gondoltam rá e három esztendő alatt. Irtam neki leveleket, melyekben benne lüktetett szívem verése. Csak az fájt, hogy tőle soha egyetlenegy hirádot sem kaptam.

Három esztendő kellett hozzá, hogy olyan vagyont gyűjtsek, mely följogosít arra, hogy önérzettel léphessek az öreg Monteneccchio elé és a lánya kezét megkérhessem.

Ma reggel érkeztem haza a nagy utról lázban lobogó lélekkel.

Egyenesen Giuliettához tartottam. Az uton azonban, itt ezen a hidon, a kis Carmellával találkoztam. Giulietta meghitt barátnőjével. Hogy elcsodálkozott, mikor megpillantott.

- Tonio! Tonio! Maga az?

- Persze, hogy én vagyok! Mit csodálkozik olyan nagyon?

- Már hogy ne csodálkoznám, mikor azt hittem, hogy maga már régen meghalt!

Elnevettem magamat.

- Biz én még élek, Carmella, nagyon is élek. De beszéljen, beszéljen, mit csinál Giulietta? Hiszen neki irtam. Oly sok levelet irtam.

Carmella a legnagyobb zavarban volt. Pirult, sápadozott.

Szörnyü sejtelem fogott el. Megragadtam a kezét.

- Carmella, beszéljen. Tudni akarok mindent. Mit csinál Giulietta?

Szörnyü volt a valóság, amit megtudtam. Giulietta egyetlen levelemet sem kapta meg. A szülei mind elsikkasztották. Sőt elhitették vele, az én szegény menyasszonyommal, hogy én meghaltam a messze idegenben. Giulietta várt rám. Várt rám két esztendeig. Aztán a szülei kényszerítésére férjhez ment. Férjhez ment és már gyermeke is van.

Vad kétségbeesés fogott el. Gyilkolni szerettem volna. Megfojtani a sötét hirádot, lemészárolni a hűtlen leányt.

Egyenesen a házukhoz rohantam. Giulietta házához. Mikor a távolból megpillantottam, valami csodálatos elfogultság vett rajtam erőt, enyhültni éreztem lelkem háborgó dühét, valami meleg lágyság fogott el.

Hiszen ez az ő háza. A Giulietta háza.

Dobogó szívvel léptem be a nagy nyitott kapun. Nesztelen lépésekkel, lábujjhegyen jutottam a lépcsőkhöz. És fönt egy ajtóban megpillantottam Giuliettát, az én Giuliettámat.

Egy széken ült és egy kis babát szoptatott. Boldogan, sugárzó arczczal tekintett a kis apróságra. És mintha a Madonnát láttam volna, Murilló madonnáját, Lionardo madonnáját, Ráfael madonnáját. Mély áhitatos meghatottság vett rajtam erőt. Ököbe szorított kezem megpuhult, a lelkembe beköltözött a bocsánat. Oszlop mögé huzódtam és... és... úgy néztem az én szépséges, szent Giuliettámat. Éreztem, hogy vége, vége az én boldogságomnak, de szabad-e nekem a történetek után földulni az ő életének egyensúlyát, nyugalmát, csöndes derűjét? Rosszabb volnék a gyilkosnál. Ő már másé. Micsoda vihart támasztanék lelkének rezignációjában, ha most hirtelenül, váratlanul megjelennék előtte? Nem, nem, ezt nem szabad tennem! Meg fogja ugyan tudni, hogy életben vagyok, de nem fog többé látni soha.

Ajtó nyílott az emeleten. Valaki jött lefelé a lépcsőkhöz, Giulietta figyelmessé lett a zajra. Nem maradhattam tovább. Elrohantam és - beleütköztem önbe.

*

Elhallgatott.

Mélységes szájalommal néztem a szerencsétlen embert. A hidhoz támaszkodott és szemei az Adige sebesen rohanó sárga hullámain merengtek.

Hosszu, néma hallgatás után szakítottam meg a csendet:

- És most mit fog tenni, signor Tonio?

De ő nem felelt semmit. Nagy, sötét szemeivel csak a folyót nézte. A keringve rohanó, örvényes, sárga hullámokat.

A varázskönyv.

I.

Két évi barangolás után Corazza grófot szinte csodálatos véletlen hozta össze a bájos Posa Sylvestrával. Firenzében találkoztak a Lung' Arno egy antikváriusánál. Mindketten Milanóban laktak. Corazza gróf azonban már két év óta nem volt a csoda-dóm városában. Most volt hazatérőben Indiából, hol sok időt töltött.

Igen, két év előtt zokogó lélekkel indult neki egy nagy utazásnak. Elhagyta Milanót a bájos Posa Sylvestra miatt. Kikosarozták. Ő szerette, imádta Sylvestrát és úgy tetszett neki, hogy a leány szemeiben is rejtelmes lángok czikáznak, ha őt megpillantja. A szülők azonban, a több milliókkal rendelkező selyemgyárosék nem tartották megfelelőnek Corazza gróf kissé kopott czimerét, hogy vele leányuk fejedelmi kelengyáját ékesítsék.

Bizony kikosarozták.

Corazza gróf ekkor egyenesen a leányhoz akart fordulni. De nem volt reá mód, hogy vele találkozassék. A szülei a szó szoros értelmében megszőktették a leányt. Elrejtették előle.

A gróf ugyan abban a véleményben volt, hogy Sylvestrának, ha őt igazán szereti, kellett volna valami módot találni, hogy életjelt adjon magáról. Egy sort, egy virágot küldhetett volna neki, egy bizalmas izenetet. Egy röpke sóhajtás elegendő lett volna, hogy Corazza gróf lelkének bizalma megerősödjék...

De Sylvestrától nem kapott semmi hirt.

És minthogy az előkelő világban suttogni kezdték az ő szívének kudarczát: úgy tett, mint mindazok, akiknek lelkét csalódás éri. Nekiindult a nagyvilágnak.

Nem volt vadászember, de volt egy nemes szenvedélye, mely egészen rabul ejtette. Bibliofil volt. Könyvgyűjtő. Régi könyvekért egész vagyont volt képes áldozni. Egy igazi Roxburghe herczeg, aki annak idején kétezerkétszáz font sterlinget fizetett Boccacciónak Valdafernél megjelent könyvéért.

Utazását is ennek a szenvedélynek szentelte és Indiában, Japánban, Egyiptomban, Kinában rendkívül sok régi és nagybecsű könyvet, kéziratot, papyrust vásárolt össze.

És most, hogy hazatérőben volt és Firenze egy antikváriusánál akart szemlét tartani, a véletlen vele hozta össze, a bájos Posa Sylvestrával, azzal a nővel, aki miatt két év előtt világgá ment és akinek képét messze idegen országok sem tudták a lelkéből kitörölni.

II.

Corazza gróf megdöbbenve állott meg a bolt közepén. Első zavarában csak néma bókolással üdvözölte Sylvestrát és a mellette ülő atyját.

Sylvestra, mikor megpillantotta a grófot, úgy érezte, mintha a szive dobogása elállott volna. Mintha vérenek keringése megszűnt volna. Mintha szemei előtt valami pirosas, rezgő fátyol huzódnék végig.

Csak a papa, Luciano Posa, találta föl magát ebben a kényes helyzetben.

Igazi kereskedő ember létére nem jött ki a sodrából.

Mikor Corazza grófot meglátta, egyszerre széles, ragyogó mosoly jelent meg az arcán. Fölugrott helyéből és mint mikor egy régi, kedves jó ismerőssel találkozik az ember, szinte kitörő örömmel fordult hozzá:

- Milyen kedves meglepetés! Corazza gróf... Nézd csak, nézd csak, Sylvestra, csakugyan Corazza gróf!

És szélesre nyitott tenyerét odatartotta a gróf elé.

És aztán felhasználta a zavart, mely ígézetben tartotta a grófot is, meg a leányát is és szinte áradó hangon beszélt tovább:

- No de mennyire megbarnult maga, kedves gróf. A nap egészen feketére festette az arcát. Meg ez a hosszú, fekete szakáll. Biz' Isten, alig lehet önt felismerni.

Corazza gróf odalépett Sylvestrához. Mint udvarias férfi, nem tehetett egyebet.

Sylvestra előtt régi pénzek heverték.

Alig tudott válaszolni a gróf egy udvarias kérdésére.

Megint csak Luciano papa vette át a szót:

- Pénzeket válogattunk. Tudja, hogy én szenvedélyesen foglalkozom a numizmatikával. Talán látta is a gyűjteményemet? Elég szép és sok ritka darab van benne. Itt nem igen akad figyelemre méltó. Csak talán ez a didrachma, mely Aeginából való, amint ezt a rajta levő tekenős-béka bizonyítja. Ön, gróf ur, bizonyosan nagy utat tett és sok szép ritkaságot vásárolt össze.

Corazza gróf kapott az alkalmon, hogy valami közömbös dologról beszélhet.

- Én leginkább régi irások iránt érdeklődöm. De azért kis gyűjteményem részére régi pénzeket is veszek. Így akadtam Eukratides király egy statérjére...

- A nagy arany statérre? - kérdezi ámulva Luciano papa.

- Igen! Legalább azt hiszem, hogy az. Még nem volt módomban szakértővel megvizsgáltatni.

A selyemgyáros úgy tett, mintha magán kívül volna. A leányához fordult:

- Hallod, Sylvestra, hallod? A gróf urnak egy Eukratides-féle arany statér jutott a birtokába. Ah, ön szerencsés ember! Ezt látnom kell, ezt látnom kell! Meg fogja engedni?

- Nagyon szívesen - válaszolt a gróf. - Csakhogy majd Milanóban. Összes holmijaimat már előre küldtem - haza.

- És sok könyvre, kéziratra talált?

A gróf szerényen jegyezte meg:

- Igen. Különösen Egyiptomban.

- Ah, milyen szerencsés ember ön, gróf ur. Nem csodálnám egy csöppet sem, ha azt a falat hozta volna magával Babylonból, melyre Bilsacarnak az a rejtélyes kéz felírta volt ama titokzatos szavakat: *Mene, tekel, ufarsin*.

A gróf elmosolyodott:

- Bizony, nem volna utolsó dolog ennek a falnak a megszerzése.

III.

Három hónappal később - akkor már késő őszi volt - Corazza gróf otthon ült milánói palotájában és az inas látogatókat jelentett.

A névjegyen Luciano Posa nevét olvasta.

- Bocsássa be! - szólt az inasnak.

A gróf már kipihente volt a nagy ut fáradalmait és Milanóban megtudta, hogy Sylvestra még mindig szabad. Még nem ment férjhez, pedig a legfényesebb ajánlatokkal ostromolták.

Az ajtó kitárult.

Előbb egy nő lépett be.

Sylvestra.

Utána az atyja.

- Bocsásson meg, kedves gróf, hogy a lányomat is elhoztam. De ő jobban ért a numizmatikához, mint magam.

- Kérem, kérem - szólt a gróf.

- Aztán őt a könyvek is érdeklik, a régi irások. És minthogy ön...

- De, kérem, signor, ne mentegetőzzék! Meg vagyok tisztelve; boldog vagyok, hogy a kisasszony szerény hajlékomba leereszkedett és boldog leszek, ha gyűjteményemben akad valami, ami ő nagyságát érdekelni találná. Először is tehát az Eukratides-féle statért mutatom be. Ha úgy tetszik...

Félrelibbentett egy nehéz függönyt és mélyen meghajtva magát, egy kézmozdulattal intett Sylvestrának, hogy lépjen be a könyvtárterembe.

Szép kerek terem volt, felső világítással. Köröskörül a falak mellett üveges könyvszekrények.

A gróf először is egy asztalkához vezette látogatóit. Az asztalon üveggel fedett szekrényben régi pénzek voltak elhelyezve. A közepén egy nagy aranypénz.

A gróf kivette. Átnyújtotta Luciano papának, aki gyönyörűséggel nézegette. De nem mert véleményt kockáztatni. Átadta Sylvestrának. Ez rögtön megállapította az éremről, hogy nagyon becses, ritka példány.

- Minden kétségen felül áll: ez Eukratides király arany statérje. A legnagyobb aranyérem, amit valaha vertek.

Sokáig csodálta apa is, leány is. Azután a könyvtárat kezdték nézegetni.

Corazza gróf lelkesen magyarázott meg minden egyes darabot.

- Lássák, kérem, ez a könyvtár az én boldogságom. Hogy most Egyiptomban jártam, behatóbban foglalkoztam ennek régi kulturájával. Már Osymandias fáraó alapított ott egy nyilvános könyvtárat és ennek neve volt: *A lélek orvossága*. Az én lelkemnek is ez a könyvtár az orvossága.

Sylvestra szinte meggondolatlanul jegyezte meg:

- Hát az ön lelke orvosságra szorul?

A gróf nem szólott semmit. Mély, átható tekintetet vetett a szép leányra, aki szinte minden hajszálának a gyökeréig elpirult.

Aztán magyarázgatni kezdte a könyvtárát.

- Ez a szekrény itt a bibliai régiségekre vonatkozik. Sajnos, többnyire másolatok. Ez itt a Muratori-féle fragmentum egy hü másolata. Ez itt már nagy ritkaság. A Kinichi által kiadott *Zsoltárok könyve*, az ó-testamentom első nyomtatott kiadása. Bolognában jelent meg.

Ez itt az ugynevezett Codex Bezae, ez meg a Codex Regnis egy-egy hü másolata.

De ez a pergament-kézirat már szintén ritka becsü. Az ugynevezett *Versio veneta* egy másodpéldánya. Az ó-testamentomnak egy velencei görögnyelvű fordítása ez. Eddig csak egyetlen példányt ismertek belőle, azt, melyet a Szt. Márk könyvtárában őriznek.

Ez a bibliafordítás szintén ritkaság. A magyar Erdősi-Sylvester Jánostól származik. 1541-ben jelent meg Ujszigeten.

Ezeket a papyrusokat - folytatta a gróf egy másik szekrényhez fordulva - most szereztem Egyiptomban. Még nincsenek megfejtve. Hierotikus írásuk mellett tanuskodik, hogy valódiak, ha nem is olyan becsesek, mint a Rainer főherceg-féle papyrusok, vagy az, melyen Neitakernek, az egyiptomi hamupipőkének története van megírva.

Indiában is sok becses és érdekes kéziratra tettem szert.

Itt egy harmadik szekrényhez vezette a gróf a látogatóit.

- Oh, Indiában, a régi kolostorokban, sok örökbecsű művet őriznek. A Zenda-Vesztának, a parszik könyvének egy példányát, melynek két millió sora 12.000 tehén bőrét tölti be.

Én természetesen csak néhány - előttem eddig még ismeretlen - régi pergament tudtam megszerezni.

A selyemgyáros csak bólintott a fejével:

- Hát a Sybillák könyvét nem szerezte meg a gróf ur?

A gróf nevetve szólt:

- Ha Tarquinius Superbus annak idején nem alkudozik olyan sokat és a Sybilla-könyvekből az öreg boszorkány nem dob olyan sokat a tűzbe, akkor több maradt volna belőlük az utókorra és talán nekem is volna közülök vagy egy rongyos példányom.

Luciano Posa most egy másik szekrényhez lépett.

- És ezek itt? - kérdezé.

- Ezek római és görög könyvek. Akad közöttük Pomponiusnak, Athicusnak, Atrectusnak könyvei közül, melyeket az ugynevezett amanuensisek, irnok-rabszolgák irtak. Ez itt állítólag Asinius Pollónak közkönyvtárából való. Van, amire ráfogták, hogy még Pisistratosnak könyvtárából származik. Ez a Kylindros Attalus király pergamosi könyvtárában foglalt valamikor helyet.

Sylvestra is, a papája is csodálkozva nézték a mesésen érdekes műveket. Ujabb szekrényhez vezette őket a gróf.

- Ezek a könyvek már újabb keletűek. A kötésük adja meg az értéküket. Ez itt például egy Corvina, Mátyás király budai várpalotájának könyvtárából való. Ez itt az ugynevezett barát-kötés, a Mönchstand, ez meg III. Henrik könyvtárából való, mutatja a halálfejet ábrázoló ex-libris. Ezek a kötések meg részben *Le Gascon*-t, részben *Roger Payne*-t dicsérik. Ezeket rojtos szélük teszi érdekessé, ezek itt ugynevezett exemplaires néglés... Ez meg aszbesztre van nyomtatva.

Egy kis asztalhoz érkeztek, melyen üveg alatt egy gyönyörű kötésű ezüst-csattos könyv volt.

- És ez? - kérdezi a selyemgyáros.

A grófon meglátszott, hogy e kérdés kissé zavarba hozta.

- Ez kérem... ez egy varázskönyv.

- Egy varázskönyv? - kérdező egyszerre meglepetten az apa is, meg a leánya is.

- Igen, egy csodálatos varázskönyv. Amarapurában vettem, Birma városában. Egy öreg fakirtól.

- És miben áll a varázslata? - kérdezi kíváncsian Posa papa.

- Abban áll, hogy azon, aki olvasni kezdi, már az első sorok után valami csodálatos érzés vesz erőt. Valami kábító mámor, minőt azok éreznek, akik hasist vagy ópiumot élveznek. Gyönyörálomba mélyed és nem ébred fel belőle mindaddig, míg nem akad valaki, aki egy szent szót háromszor nem sug a fülébe... Ez aztán magához téríti.

- Csodálatos. És ön ismeri ezt a szent szót?

- Ismerem - szólt Corazza gróf és mélytüzü tekintetet vetett Sylvestrára, aki álmodozva nézte a rejtelmes, bűvös könyvet.

IV.

Végére jártak a drága könyvgyűjteménynek.

Mikor vissza akartak vonulni, Sylvestra csak maradozott még. Látszott rajta, hogy nem szívesen válik meg ettől a helytől.

- Ugy szeretnék még kissé maradni - vallotta meg őszintén.

- Kérem, kérem, - szólt a gróf - szívesen állok rendelkezésére.

- Jobb, ha magára hagyjuk, - szólt Luciano Posa - ugyanis valami közölni valóm van a gróf ural.

Visszamentek hát a gróf szobájába. Sylvestra pedig benn maradt a muzeumban.

Luciano Posa azután előállott a valósággal.

Mikor a gróft kikosarazta, megtudta, hogy Sylvestra mennyire szereti. Elküldte tehát egy külföldi rokonához és elhitette vele, hogy a gróf egy tánczosnőt megszóktetett. Egy év múlva férjhez akarta adni Sylvestrát, de a leány kereken kijelentette, hogy ő nem megy férjhez, mert ő csak egy embert szeret, szeretett és fog szeretni és ez: Corazza gróf. Időközben Sylvestra többször irt a grófnak, de leveleit mindig elfogták. Sylvestra a mult évben nagybeteg volt és attól féltették, hogy buskomorságba esik.

Hogy újból találkoztak Firenzében, Sylvestra egész lényében változás állott be. Megint kedvet kapott az élethez...

Ha tehát a gróf úgy gondolja, bocsásson meg neki, felejtse el azt a kosarat és...

De Corazza gróf már rég nem hallgatta, amiket Luciano papa beszélt.

Berohant a könyvtárszobába.

Ott találta Sylvestrát a nagy nyitott varázskönyv előtt - aléltan.

Az a varázskönyv pedig nem volt más, mint Corazza gróf naplója, melyben meg volt írva végtelen nagy szerelme Sylvestra iránt. Lelkének gyötrő fájdalmai, szívének nagy bánata, amiért Sylvestra még csak életjelt sem adott magáról.

Ezt a varázskönyvet elolvasta Sylvestra, mikor magára maradt a könyvtárszobában és a napló lángoló szavait annyira a lelkére vette, hogy elalélt és gyönyörálmokat látott, mint aki hasist élvezett.

Szerencsére megjelent Corazza gróf, hogy megmentse. Odahajolt az eszmélet nélkül levő leány füléhez és megsugta neki háromszor a szent varázsszót:

- Szeretlek, szeretlek, szeretlek!